



TALLINNA ÜLIKOOL

Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut



Tervise Arengu Instituut

National Institute for Health Development

KOOLINOORED JA UIMASTID

**15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja
illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis**

Toimetanud Airi-Alina Allaste

 **TLÜ KIRJASTUS**

TALLINN 2008

KOOLINOORED JA UIMASTID

15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide tarvitamine Eestis

Toimetanud Airi-Alina Allaste

Autorid: Airi-Alina Allaste (1. ja 9. osa)

Maarja Kobin (2. osa)

Ivika Kolk (3. osa)

Madis Altermann (4. osa, v.a “Kanepi tajutav mõju”)

Margit Paakspuu (5. osa)

Vaike Võõbus (4. osa, “Kanepi tajutav mõju”; 6. osa)

Kaisa Kaha (7. osa)

Niina Derman (8. osa)

Uno Saar (lisa)

Retsensent Leeni Hansson

Keeletoimetaja Triinu Lehtoja

Kaanekujundaja Margus Tamm

Küljendaja Aivar Joorik

Autoriõigus: TLÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut, 2008

Tervise Arengu Instituut, 2008

Tallinna Ülikooli kirjastus

Narva mnt 29

10120 Tallinn

www.kirjastus.tlu.ee

Trükitud

OÜ Vali Press

ISBN 978-9985-58-539-9

SISUKORD

SISSEJUHATUS	7
1. A.-A. Allaste. UURIMUSTE EESMÄRK, LÄBIVIIMINE JA TÄHTSUS	9
2. M. Kobiin. EESTI VÕRRELDES TEISTE EUROOPA MAADEGA	11
3. I. Kolk. LEGAALSED UIMASTID – ALKOHOL JA TUBAKAS	14
Alkoholi tarvitamise sagedus	14
Tarbitava alkoholi liigid ja kogused ning joomise kohad	15
Suitsetamine	17
Alkoholi ja tubakatoodete esmatarvitamise vanus	17
Alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavus	18
Õpilaste hinnangud legaalsete uimastite tarvitamisega seotud mõjudele ja riskidele	18
4. M. Altermann ja V. Võõbus. ILLEGAALSED UIMASTID	21
Illegaalsete uimastite tarvitamine	21
Uimastitega alustamine	22
Esmaproovijate vanus	23
Esimesena proovitud narkootikum	24
Narkootikumide kättesaadavus	24
Esimese illegaalse narkootikumi päritolu	25
Kanepi tajutav mõju	26
Marihuaana ja hašiši ostukohad	28
Sõprade tarvitamisharjumused	29
Mõju tervisele	29
Narkootikumide tarvitamisega seotud probleemid	30
5. M. Paakspuu. KOOL JA VABA AEG	31
Vaba aja veetmise viisid	31
Koolist puudumine ja õppeedukus	33
6. V. Võõbus. PIIRKONDLIKUD JA RAHVUSLIKUD ERINEVUSED	37
Piirkondlikud erinevused	37
Legaalsete uimastid	37
Illegaalsed uimastid	38
Erinevused eesti- ja venekeelsete koolide õpilaste vahel	39

7. K. Kaha. KODU JA PEREKOND	41
Peretüübid.....	41
Noorte suhted vanematega ja uimastid.....	42
Vanemate omavahelised suhted ja pere majanduslik olukord.....	42
Vanemlik kontroll.....	43
Vanemate haridustase.....	43
8. N. Derman. TEABEALLIKAD UIMASTITE KOHTA	44
A.-A. Allaste. KOKKUVÕTE	46
KASUTATUD KIRJANDUS	49
U. Saar. LISA: Tabelid	50

SISSEJUHATUS

Riikliku ennetuspoliitika planeerimiseks, preventsiioniprogrammide väljatöötamiseks ning uimastite tarvitamisega seonduvate kahjude minimeerimiseks on vajalik täpne ja ajakohane teave noorte uimastitarvitamise harjumuste ning uimastitesse suhtumise kohta.

Käesolev raamat annab ülevaate Eesti 15–16-aastaste koolinoorte uimastitarvitamisest, keskendudes 2007. aastal läbi viidud ESPAD-uurimusele ning esitades olulisi trende võrreldes varasemate, aastatel 1995, 1999 ja 2003 läbi viidud uurimustega. Samadel meetoditel põhinevad perioodilised uurimused võimaldavad ühest küljest võrrelda Eesti noorte uimastitarvitamist ja sellega seonduvaid hoiakuid teiste Euroopa maadega, teisalt läheneda teemale ajalises perspektiivis. Kuivõrd uurimuse sihtrühmaks on üldhariduskoolide õpilased ning küsitlusest jäävad välja kutsekoolide, õhtukoolide ja erikoolide õpilased, samuti noored, kes on koolist välja langenud, ei anna see kõikehõlmavat pilti noortest, vaid keskendub just tavaliste, suhteliselt hästi toime tulevate noorte hoiakute ja käitumise tutvustamisele.

Esiteks antakse ülevaate uurimuse metoodikast, läbiviimisest ja ankeedist. Teine peatükk tugineb kahele varasemale uurimusele ja kajastab Eesti noorte uimastitarvitamist võrreldes Euroopa maade keskmisega. Kolmas ja neljas peatükk näitavad peamisi trende legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamises ning nende teemadega seotud hoiakutes. Viies peatükk toob välja kooli ja vaba aja veetmise mõju uimastitarvitamisele, kuues peatükk analüüsib erinevusi uimastitarvitamises Eesti eri piirkondades ning eesti- ja venekeelsete õpilaste seas. Seitsmes peatükk annab ülevaate õpilaste kodudest ning perekonna ja lähedaste mõjust noorte uimastitarvitamisele, kaheksas peatükk infokanalitest uimastitega seotud teabe hankimisel. Kokkuvõttes on seostatud valitsevaid trende ja mõjusid ning püütud leida laiemaid sotsiaalmajanduslikke ja kultuurilisi seletusi.

1. UURIMUSTE EESMÄRK, LÄBIVIIMINE JA TÄHTSUS

2007. aastal toimus Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide tarvitamise küsitlusuuring (ESPAD) neljandat korda. Esimest korda viidi küsitlus läbi 1995. aastal, pärast seda 1999. ja 2003. aastal (vt Narusk 1996; Allaste 2004).

Rahvusvahelise uurimuse eesmärk on välja selgitada: 1) koolinoorte kogemused ja hoiakud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamist puudutavates küsimustes, 2) tegurid, mis mõjutavad narkootiliste ainete tarvitamist, ning 3) erinevate ainete kogused ja kasutamissagedus. Küsitluse läbiviimise reeglid on kõikides osalevates riikides samad, andmete võrdluseks kasutatakse ühesugust metoodikat ja küsimustikku. Seega annab uurimus võimaluse võrrelda uimastitarvitamist erinevate maade koolinoorte seas ja jälgida muutusi ajalisel perspektiivis. Uurimus viiakse läbi kõikjal ühel ajal sama vanusegrupi seas, kelleks on 15–16-aastased kooliõpilased. 2007. aasta uurimuse sihtgrupi moodustasid 1991. aastal sündinud õpilased.

Kuigi suuresti on uurimuse ankeet jäänud aastate jooksul samaks, on siiski tehtud mõningaid täiendusi. Kuivõrd 1990ndate lõpu poole muutus uimastitega katsetamine üha tavalisemaks, pööras 1999. aastal läbi viidud küsitlus (võrreldes neli aastat varasemaga) suuremat tähelepanu ebaseaduslike narkootikumide tarvitamisele ja sellega seonduvatele hinnangutele. 2003. aasta ankeeti lisati veel detailsem küsimus illegaalsete uimastite tarvitamise viimase kuu ja aasta jooksul ning uued uimastid, nagu GHB ja “maagilised seened”. 2007. aasta ankeeti lisati mõned illegaalsed uimastid – popper ja ketamiin. Kuna küsimus purjus olemise kohta leiti rahvusvaheliselt olevat liiga mitmeti mõistetav, muudeti see 2007. aasta ankeedis täpsemaks: lisati lausjoobe tunnused, nagu kõndimine tuikudes, oksendamine ja mälukaotus. Küsimuse täpsustamine mõjutas Eesti kontekstis andmeid päris oluliselt, nii et neid ei ole võimalik varasemate uurimistulemustega võrrelda. Et ankeet ei paisuks liiga suureks, eemaldati mõni küsimus, mis praegusel ajal on minetanud oma tähtsuse, nagu näiteks küsimus uimastite tundmise kohta. Samuti lühendati illegaalsete uimastite nimistut küsimustes kättesaadavuse, sõpradepoolse tarvitamise ja esmatarvitamise vanuse kohta.

2007. aasta küsitlus viidi rahvusvaheliste standardite alusel läbi 1991. aastal sündinud üldhariduskoolide õpilaste hulgas. Küsitluse sihtrühmast jäid välja erikoolide ja õhtukoolide õpilased. Alates 2003. aasta küsitlusest pole Eestis valimisse liidetud ka kutsekoolide õpilasi. Valdav enamus uurimuse sihtrühmast Eestis õpib 8., 9. või 10. klassis. Esinduslik valim koostati haridusministeeriumist tellitud 8., 9. ja 10. klasside nimekirjade alusel. Valimi moodustasid 35 vene õppekeelega ja 77 eesti õppekeelega kooli (koostati eraldi nimekirjade alusel), seejuures arvestati kooli suurust ja õpilaste arvu. Valimi koostamisel oli aluseks valimi klasside õpilaste arvu keskmine, seega oli suurema õpilaste arvuga koolidel tõenäosus valimisse sattuda suurem. Nimekirjas olid koolid maakonniti, nii sattusid valimisse kõikide maakondade koolid. Valim on esinduslik nii

erineva õppekeele, asukoha kui ka erinevate klasside poolest. Igast koolist jäi valimisse üks 8., üks 9. ja üks 10. klass. Valimisse sattunud koolides tehti eraldi näitaja alusel valim klasside osas, et erinevad paralleelklassid oleksid proportsionaalselt esindatud.

Kui aastatel 1995 ja 1999 saadeti ankeedid valimisse sattunud koolidele postiga, siis 2003. ja 2007. aastal läksid küsitlajad koolidesse kohale. Viimane on vajalik nii suurema osaluse kui ka küsitluses osalevatele õpilastele anonüümsuse tagamise huvides. Valimisse sattunud koolide direktoritele saadeti jaanuaris uurimusest teavitav kiri. Seejärel leppis uurimisgrupi töötaja telefonitsi kokku oma täpse külastusaja. 10 kooli keeldus küsitluses osalemast või ei saanud nendega ühendust. Veebruari alguses inst-ruueeriti küsitlajaid – Tallinna Ülikooli sotsioloogia üliõpilasi – vajalike eelteadmistega küsitluse läbiviimiseks. Lisaks varustati nad ankeetide ja klassiaruannete blankettidega. Küsitlus viidi läbi veebruari lõpus ja märtsis. Klassiraportite alusel võib väita, et valdav osa õpilasi suhtus uurimusse tõsiselt, täitis ankeete huviga ja probleeme ega arusaamatusi ei esinenud.

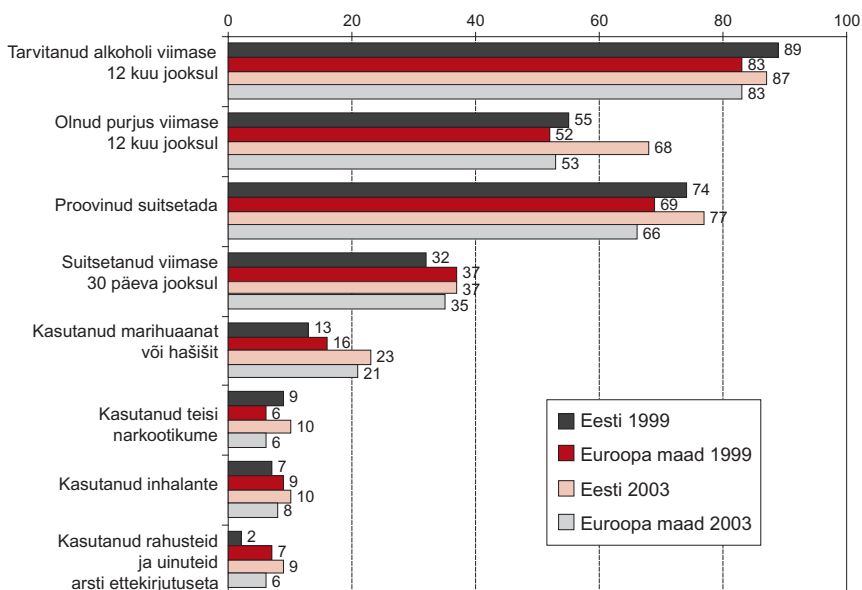
Küsitluse põhieesmärk ei ole hinnata alkohoolikute ja narkomaanide arvu Eesti noorte hulgas, vaid selgitada välja 15–16-aastaste õpilaste hoiakud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes ning uurida uimastite levikut ja seda mõjutavaid majanduslikke ning sotsiaalseid tegureid.

Uuringu andmeid saab kasutada uimastipoliitika ja preventsoonistrateegiatega väljatöötamisel. Samuti võimaldab adekvaatne informatsioon vähendada uimastitarbimise negatiivseid tagajärgi. Andmed on kasulikud koolitusprogrammide ja üldise tervisekasvatuse töö jaoks materjalide ettevalmistamisel.

2. EESTI VÕRRELDES TEISTE EUROOPA MAADEGA¹

Et paremini mõista ja interpreteerida 2007. aasta ESPAD-uurimuse tulemusi, tutvustame käesolevas peatükis lühidalt 1999. ja 2003. aasta uurimuste tulemusi ning võrdleme sõltuvusainete tarvitamise trende sel perioodil Eestis ja teistes Euroopa maades. 2007. aasta uurimuste tulemusi võrrelda ei ole võimalik, kuna teiste maade tulemused ei ole veel kättesaadavad. Eelnimetatud uurimuste tulemused näitavad, et legaalse ja illegaalse uimastite tarvitamises ei olnud neil aastatel Euroopas olulisi muutusi toimunud (ei hüppelisi tõuse ega langusi, v.a ehk kanepitoodete tarvitamise kasv). Seevastu Eestis oli uimastitega katsetajate osakaal 1999. ja 2003. aasta uurimistulemuste võrdluse põhjal tõusuteel.

Võrreldes 2003. aasta uurimuse tulemusi 1999. aasta omadega, võib öelda, et Eesti oli uimastitega katsetajate poolest jõudnud Euroopa keskmistest ette. Nii 1999. kui ka 2003. aastal oli Eestis võrreldes teiste Euroopa maadega rohkem neid kooliõpilasi, kes olid viimase 12 kuu jooksul alkoholi tarvitanud ja purjus olnud, kui ka neid, kes olid proovinud suitsetada. 2003. aasta uurimistulemustes oli hüppeline tõus nende noorte osas, kes olid hakanud iga päev suitsetama nooremalt kui 13 aasta vanuselt: 1999. aastal vastas nii 8% ja 2003. aastal 17% Eesti koolinoortest. Kahe uuringu vahepeal oli Euroopas pisut kasvanud purjutajate osakaal koolinoorte seas, Eestis oli sama näitaja tõusnud märgatavalt. Kui 1999. aastal oli 55% kooliõpilasi Eestis olnud purjus viimase 12 kuu jooksul, siis 2003. aastal oli Eestis noori purjutajaid märgatavalt rohkem – 68% (Euroopa keskmiselt 52% ja 53%).



Joonis 1. Erinevate sõltuvusainete tarvitamine Euroopa ja Eesti 15–16-aastaste koolinoorte hulgas 1999. ja 2003. aastal, % (ESPAD 1999: 148; ESPAD 2003: 205)

¹ ESPAD 1999. ja 2003. aasta tulemused.

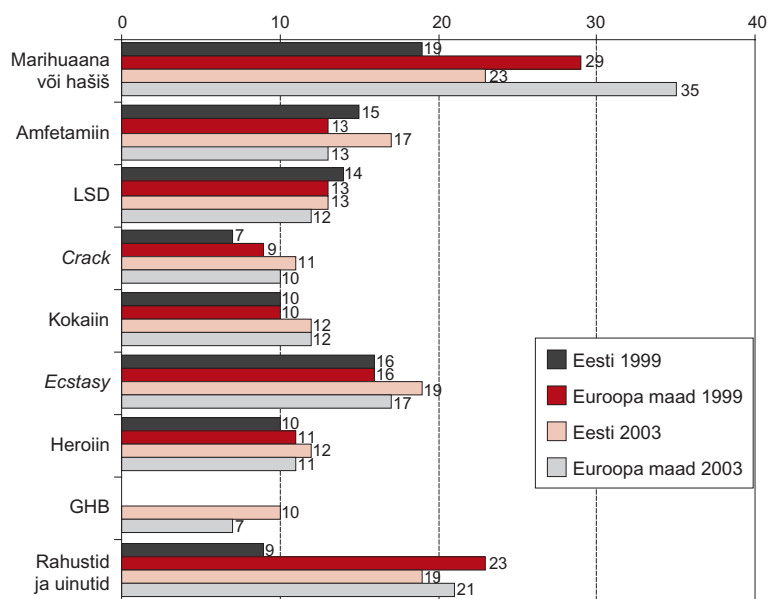
Kanepitoodete tarvitajate osakaal oli keskmiselt ka Euroopas kasvanud, aga Eestis oli see tõusnud hüppeliselt. Kui 1999. aastal oli Euroopa keskmisega võrreldes Eestis vähem neid õpilasi, kes olid proovinud kanepitooteid, siis 2003. aastal näitasid uurimistulemused vastupidist tendentsi: Euroopas oli keskmiselt proovinud marihuaanat või hašišit 21% õpilastest, Eestis aga 23% (1999. aastal 13%). Tšehhis, Šveitsis, Irimaal, Mani saarel, Suurbritannias ja Prantsusmaal (vastavalt 44%, 40%, 39%, 39%, 38% ja 38% õpilastest) oli kanepiga katsetajaid kõige rohkem; nimetatud riigid, v.a Mani saar ja Šveits, olid esireas ka 1999. aastal kanepi proovijate kõrge osakaaluga (ESPAD 2003). Kanepi tarvitamise puhul võib rääkida selle normaliseerumisest (Allaste 2004, 2005) ehk hõlbelise käitumise omaksvõtmisest suuremates gruppides, mis ei tähenda seda, et enamik noori uimasteid tarvitaks, kuid viitab olukorrale, et uimastitest ollakse teadlikud, tarvitajate suhtes ollakse tolerantsed, uimastid on suhteliselt kättesaadavad ja mingi osa noortest katsetab nendega (Parker jt 1998).

Teiste illegaalsete narkootikumide (v.a kanepitoodete) tarvitamine oli Euroopas aastatel 1999–2003 jäänud suhteliselt stabiilseks – nende õpilaste osakaal, kes olid proovinud mingeid teisi uimasteid peale marihuaana või hašiši, oli jätkuvalt keskmiselt 6%. Eestis seevastu oli see näitaja tõusnud: 2003. aastal oli neid õpilasi, kes olid lisaks kanepitoodetele proovinud teisi narkootikume, 10%. Selle tõusu tingis, nagu ka 1999. aastal, peamiselt amfetamiini ja *ecstasy* proovijate arvu kasv, samuti oli 2003. aasta uurimistulemustes Euroopa keskmisest pisut rohkem (erinevus 1%) Eesti koolinoorte hulgas *crack*'i ja GHBga katsetajaid. Sellise näitajaga oli Eesti 2003. aasta uurimuses pingereas teine; eespool oli vaid Tšehhi, kus 11% õpilastest oli proovinud teisi illegaalseid uimasteid. Meie naabrid Läti ja Venemaa seevastu näitasid 2003. aasta uurimistulemustes teiste illegaalsete uimastite tarvitamisel langussuunda (ESPAD 2003).

Kõige esimese uimastina oma elus olid 2003. aasta uurimistulemuste põhjal Eesti koolinoored proovinud just kanepitooteid, amfetamiini või *ecstasy*'t ning rahusteid ja uinuteid (vastavalt 17%, 2%, 1% ja 4% kõigist õpilastest). Nii 1999. kui 2003. aastal oli mingit narkootikumi süstinud keskmiselt 1% Eesti õpilastest, sama oli Euroopa keskmine. 2% süstijaid oli vaid Türgis. Kuna tegemist on koolides läbi viidud küsitlusega, jäävad sellest valimist välja kõige probleemsemad noored, kelle hulgas on tõenäoliselt ka süstivad narkomaanid (Allaste 2004).

Uimastite kättesaadavus oli Eestis kahe uuringu vahepeal märgatavalt kasvanud ning narkootikumid (v.a kanep) olid Eestis kättesaadavamad kui keskmiselt Euroopas. Ajavahemikus 1999–2003 kasvas marihuaana ja hašiši kättesaadavus rohkem kui pooltes uuringus osalenud maades, sh Eestis. Lisaks Eestile täheldati kanepitoodete kerge kättesaadavuse tõusu ka Leedus ja teistes Ida-Euroopa maades: Horvaatias, Tšehhis, Poolas, Slovakkias ja Sloveenias (ESPAD 2003).

Euroopa keskmisest kergemini kättesaadavaks hindasid Eesti koolinoored 2003. aastal amfetamiini (nagu ka 1999. aastal), *ecstasy*'t ja GHBd, mis omakorda on tinginud selle, et Eesti noored on ka proovinud nimetatud illegaalseid uimasteid Euroopa keskmisest rohkem. 2003. aastal oli 87% Eesti õpilastest kuulnud amfetamiinist



Joonis 2. Uimastite kättesaadavus 15–16-aastaste õpilaste hinnangul (“väga kerge” või “küllalt kerge” vastanute osakaal, ESPAD 1999: 342; ESPAD 2003: 417)

(Euroopas 66%). Vastunäitena võib tuua Küprose, kus teadis sellest 18% koolinoori. Selliste sünteetiliste uimastite nagu amfetamiin ja *ecstasy* puhul on Eesti nii transiidi- kui ka tootjamaa, mis on omakorda tinginud ka nende kerge kättesaadavuse ja võrdlemisi madala hinna tarbijale-soovijale (Salasuo, Allaste 2003). GHB on Eestis koolinoorte seas populaarne, olgugi et ajakirjanduses on teda palju kajastatud vägistamisuumastina.

Suured majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised muutused leidsid Eesti ühiskonnas aset pärast taasiseseisvumist. Sellel ajal jõudis Eestisse ka klubikultuur: noored olid avatud ja valmis vastu võtma kõike, mis tuli lääne kultuurist, k.a uimastid, mida nad sellega seostasid. Nõukogude ajast pärit topeltmoraal püsis jätkuvalt edasi ka pärast taasiseseisvumist: üldine suhtumine oli, et see, mida tehakse ja millest räägitakse avalikult, ei lange kokku sellega, mis toimub tegelikkuses, ehk keegi ei tegutsenud nende väärtuste või normide järgi, mida avalikult deklareeriti. Seaduserikkumine oli endiselt tavaline ja suhteliselt aktsepteeritud. Noorte jaoks muutis uimastid atraktiivseks kriminaalne maine; nende illegaalsusest ei hoolitud (Allaste 2005).

2003. aastal ei olnud noortel Eestis narkootikume hankida raske, pigem vastupidi – suhteliselt kerge. Diileritesse suhtuti sageli pigem tolerantselt, uimastite ostmise ja nendega kaubitsemise käis sõprade ja tuttavate (Kobin 2006), “sõber-diilerite” või “diiler-sõprade” kaudu (Vihma 2006). Uimastid levisid, sest kaubitsemisse oli kaasatud hulk noori, kes sellega väikses mahus tegelesid, ning paljudes sõpruskondades oli inimene, kes teisi uimastitega varustas. Noored ei mõelnud sellest kui kuritegevusest, vaid kui rahateenimise vahendist (Allaste 2005).

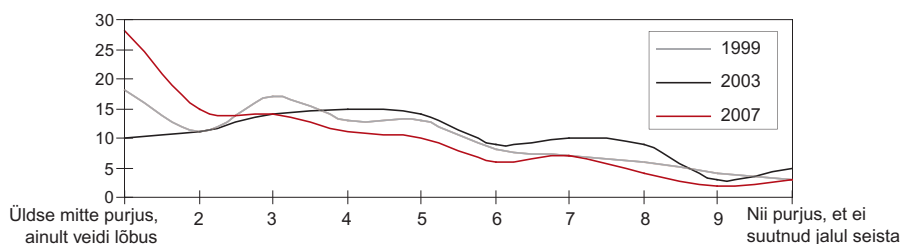
3. LEGAALSED UIMASTID – ALKOHOL JA TUBAKAS

Alkoholi tarvitamise sagedus

Alkoholi on oma elu jooksul tarvitanud valdav osa koolinoori. 2007. aasta ESPAD-küsitluses osalenud õpilaste hulgas oli üksnes 6% neid, kes elu jooksul ei olnud kordagi alkoholi proovinud. Selles osas varasemate uurimustega võrreldes suuri muudatusi toimunud ei ole. 1999. aastal oli mitte kunagi alkoholi tarbinud õpilasi 5% ning 2003. aastal 4%. Poiste hulgas on karsklaste osakaal pisut suurem kui tüdrukute seas – vastavalt 6% ja 5%.

Noorte purjusoleku sagedust varasemate aastate tulemustega võrrelda ei saa, kui-võrd seekordses ankeedis oli küsimus vaid äärmiselt purjus olemise kohta, mil esines kõikudes kõndimist, rääkimisraskusi, oksendamist ning mäluauke. 2007. aastal oli 55% õpilastest olnud elu jooksul vähemalt korra väga purjus. 20 ja enam korda väga purjus oli elu jooksul olnud 3% vastanuist – 5% poistest ja 1% tüdrukutest (tabelid 3–5 lisas). Viimase 30 päeva jooksul oli väga purjus olnud ligi 13% vastajaist ning kolm ja enam korda oli purjutanud 4% poistest ja 2% tüdrukutest (tabelid 9–11 lisas).

Joonis 3 kirjeldab noorukite hinnangut oma purjus olemise astmele viimasel alkoholi tarvitamise korral (kümne palli skaalal: 1 – üldse mitte; 10 – ei suutnud jalul seista). Ligi 27% vastanuist hindas oma seisundit “üldse mitte purjus”. Sarnane hulk oli neid, kelle seisund oli enda hinnangul keskmisest joobest tugevam. 3% vastanuist, kellest enamuse moodustasid poisid, oli end viimasel alkoholi tarvitamise korral täiesti purju joonud (tabel 17 lisas).



Joonis 3. Õpilaste hinnang oma joobeastmele viimasel alkoholi tarvitamisel (%)

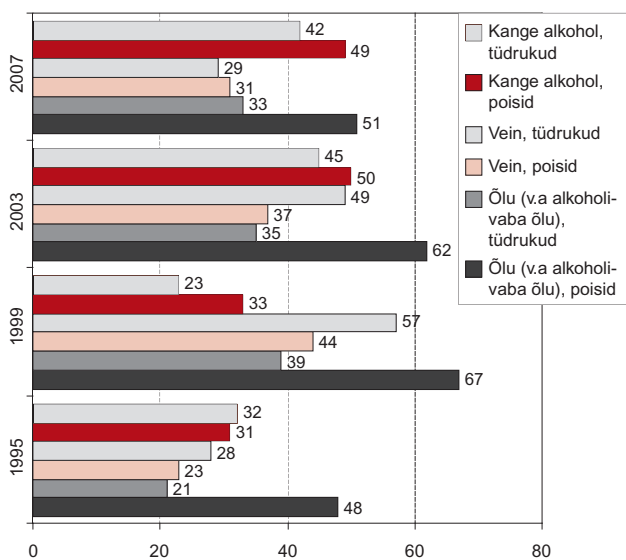
Regulaarseid alkoholi tarvitajaid noorte hulgas on endiselt palju, kuna ligi 30% vastanuist oli elu jooksul tarbinud alkoholi 40 ja enam korda. Kolmandik noori (32%) tarbis alkoholi 1–2 korda kuus ja 28% õpilastest oli viimase 30 päeva jooksul alkoholi tarvitanud kolm ja enam korda ehk pea iga nädal.

Samas leidub ka noori, kes alkoholi vähem tarvitavad. Kolmandik noori oli elu jooksul tarbinud alkoholi alla kümne korra ning küsitlusele eelnenud kuu jooksul oli 40% noortest eelistanud karskeid eluviise.

Tarbitava alkoholi liigid ja kogused ning joomise kohad

Kergematest alkoholsetest jookidest eelistavad tüdrukud siidrit ja poisid õlut. Kanget alkoholi joovad nii tüdrukud kui poisid võrdselt. Viimasel kuul tarvitati kõige enam siidrit ja kanget alkoholi (viski, brändi, viin, džinn) – 44% noori. Järgnesid segujoogid (42%) ja õlu (35%).

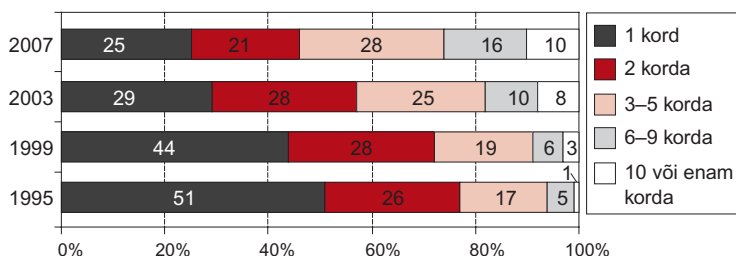
Kui võrrelda erinevate alkoholsete jookide tarvitamist varasemate uurimistulemustega, siis võib välja tuua, et kange alkoholi tarvitamine, mis hüppeliselt kasvas 1999. ja 2003. aasta võrdluses, on nüüdseks stabiliseerunud ja isegi pisut vähenenud. Samuti on vähenenud veini tarvitamine, seda eriti tüdrukute seas. Kui 2003. aastal olid viimasel kuul enam kui kolm korda veini joonud pooled (49%) tüdrukud, siis 2007. aastal vähem kui kolmandik (29%). Nagu mainitud, joovad noored nüüd enam lahjasid jooke – siidrit ja erinevaid segukokteile, mida müüakse purkides.



Joonis 4. Tarvitatud alkoholsete jookide liigid poiste ja tüdrukute puhul, % (viimase 30 päeva jooksul kolm ja enam korda)

Alkoholsete jooke tarvitab osa noori suurtes kogustes; poistel on alkoholikogused suuremad kui tüdrukutel. Kõige rohkem liialdavad nii poisid kui tüdrukud kange alkoholiga, õllega peamiselt poisid. Üle nelja pudeli/purgi õlut tarbis viimasel joomisel 5% noortest, neist 95% moodustasid noormehed. Üle kuue dringi kanget alkoholi jõi viimati 8% noortest (tabel 12 lisas).

Ligi 54% noortest oli viimase 30 päeva jooksul vähemalt korra tarbinud alkoholi suures koguses ehk joonud viis või rohkem drinki järjest. Suurtes kogustes napsitajate seas on poisse veidi rohkem kui tüdrukuid. Suurem erinevus ilmneb nende



Joonis 5. Viimase 30 päeva jooksul üle viie dringi (vähemalt 2,5 l õlut või 0,75 l veini või 25 cl kangemat alkoholi) joonute osakaal, %

noorte hulgas, kes on tarvitanud üle viie dringi sagedamini kui kuus korda viimase 30 päeva jooksul – poisse 61% ja tüdrukuid 39% (joonis 5; tabel 15 lisas).

Kui vaadata neid, kes joovad korraga enam kui viis drinki, siis nende osakaal suurtes kogustes napsitajatest, kes olid seda viimasel kuul teinud rohkem kui kuus korda, uuringuaastatel järjest kasvas. Siit ilmneb tendents, et need, kes joovad suurtes kogustes, teevad seda ka sagedasti.

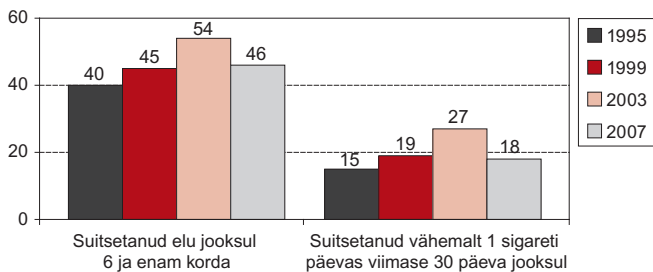
Küsitlustulemused näitavad, et alkohol ei ole vaid nädalavahetuse ajaviide. 53% vastanud õpilastest oli küsitlusele eelnenud 30 päeva jooksul alkoholi tarvitanud koolipäevadel. Ligi 13% vastanud õpilastest oli alkoholi tarvitanud koolipäevadel vähemalt korra nädalas.

Kui noortel paluti meenutada kohti, kus viimasel korral alkoholi tarvitati, kerkis eelistatuima kohana esile “kellegi teise kodu” – ligi 48%. Veerand noortest eelistas alkoholi tarbida oma kodus. Tüdrukud tarvitavad sagedamini alkoholi ka restoranis ja diskol, poiste hulgas on populaarne tarvitada alkoholi tänaval, pargis, rannas ja teistes avalikes kohtades (tabel 13 lisas). Pooled vastanud noortest on kulutanud viimase kuu jooksul raha alkoholile, kõige sagedamini kulutatakse selle peale 50–100 krooni kuus. Kuidas täpselt raha kulutatakse ja kus juuakse, selle kohta uurimus teavet ei anna, aga võib spekuloida, et poisid klapiavad vahel ühise summa, mille eest ostetud alkoholi tarvitatakse kas kellegi juures kodus või tänaval, ning osa tüdrukuid tarvitab alkoholi restoranides, kus oletatavasti mehed neile seda ostavad.

Alkoholi tarvitamisel järgivad noored ilmselt oma lähikonnas valitsevaid trende – enam kui pooltel noorukitel on rohkelt sõpru ja lähisugulasi, kes tarbivad alkoholi (kolmandikul ka purjutajaid). 62% noortest vastas, et paljud nende sõbrad tarbivad alkoholi; 12% sõnul tarbivad kõik sõbrad alkoholi. Sõprade alkoholi tarvitamise osas olulisi muutusi võrreldes eelmise uurimusega ei toimunud. 39% noorte väitel on neil palju sõpru, kes end samuti purju joovad. 69% vastanutest väitis, et ka nende vanemad õed ja vennad tarvitavad alkoholi; see on veidi vähem kui eelmise küsitluse tulemustes (80%). Purju joovad end ligi kolmandiku vastanute (28%) lähisugulased (tabelid 27 ja 28 lisas).

Suitsetamine

Elus on vähemalt korra suitsu proovinud 75% noortest, sh tüdrukutest 70% ja pois-
test 79% (tabelid 3–5 lisas). Võrreldes eelmise küsitlusega on nii katsetajate kui regu-
laarsete² suitsetajate arv vähenenud (joonis 6). Poistest oli regulaarseid suitsetajaid
1995. aastal 22%, 1999. aastal 28%, 2003. aastal 31% ja 2007. aastal 22%, tüdrukutest
vastavalt 11%, 13%, 23% ja 14%. Üle poole noortest, kes oli viimase kuu jooksul tubaka
peale raha kulutanud, oli teinud seda suurusjärgus 15–100 krooni.



Joonis 6. Suitsetamise sagedus (%)

Uurides noorte käest nende sõprade suhet tubakasse, vastasid ligi pooled (49%), et
paljud sõbrad nende teada suitsetavad, kusjuures tüdrukute tutvusringkonnas oli
suitsetavaid sõpru rohkem kui poistel. Viimane on ilmselt seletatav ka sellega, et
selles vanuses tüdrukud (15–16-aastased) suhtlevad sagedamini endast vanematega
kui poisid. 38%-l noortest suitsetavad vanemad õed ja vennad (tabelid 27 ja 28 lisas).

Alkoholi ja tubakatoodete esmatarvitamise vanus

Alkoholi tarvitamisega alustatakse, nii nagu ka varasematel aastatel, väga noorelt,
peamiselt 14-aastaselt (tabelid 18–20 lisas). Samas eas ollakse sageli ka esimest
korda purjus (ligi veerand noortest). 44% noortest on õlut joonud 12-aastaselt või
nooremalt. Samas vanuses on proovinud siidrit 43%, kanget alkoholi aga 16% noor-
test. Kõige nooremalt alustatakse õlle proovimisega – ligi 17% noortest on joonud klaasi
õlut 9-aastaselt või varem.

Tubakatoodete proovimisega alustavad poisid varem kui tüdrukud. Üle poole (55%)
küsitletud noormeestest proovis suitsu 12-aastaselt või nooremalt, tüdrukute hulgas
on sama näitaja 37%.

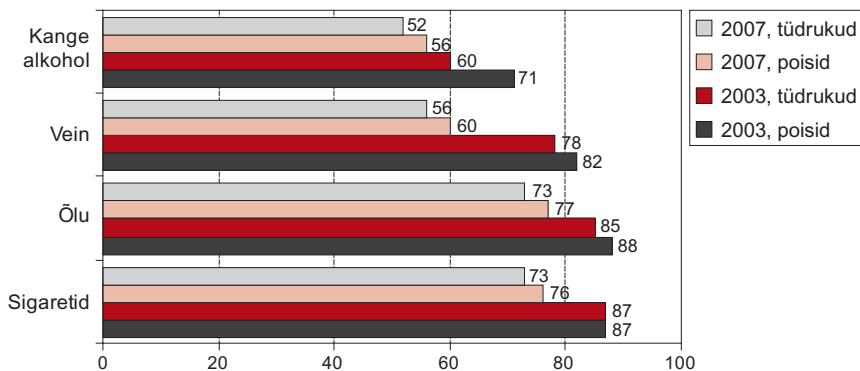
Nii poiste kui tüdrukute hulgas alustatakse regulaarset suitsetamist, nagu ka alko-
holi tarvitamist, peamiselt 14-aastaselt. 10% poistest on aga juba 12-aastaselt olnud
regulaarsed suitsetajad.

² Regulaarseks suitsetajaks nimetatakse siin noori, kes viimase 30 päeva jooksul on iga päev vähemalt 1 sigareti
suitsetanud.

Alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavus

Alkohol on enam kui pooltele alaealistest noortest endiselt kergesti kättesaadav. Samas võib täheldada ka seaduste karmistamise mõju – varasemate aastatega võrreldes on õpilaste osakaal, kelle arvates saab alkoholi kätte lihtsalt, kümnendiku võrra vähenenud. Sigarettide kättesaadavuses valitseb sama trend – enamik noori (75%) hindas kättesaadavust väga kergeks või küllaltki kergeks (tabel 25 lisas). 2003. aasta tulemustega võrreldes, mil vastav näitaja oli 87%, on kättesaadavus vähenenud.

Alkoholi puhul on noortele kergemini kättesaadavad lahjemad joogid. Veini ja kangema alkoholi kättesaadavust hindas kergeks ligi 60% vastanuist, õlle, segujookide ja siidri kättesaadavust aga juba ligikaudu 80% vastanuist. Nagu ka varem, hindavad poisid sigarettide ja õlle kättesaamist kergemaks kui tüdrukud. Suure tõenäosusega mõjutab hinnangut reaalne tarvitamine – kuna tütarlapsed tarvitavad ise uimastavaid aineid vähem, puudub suurel osal ka huvi ja ettekujutus, kuidas neid võiks soovi korral saada.

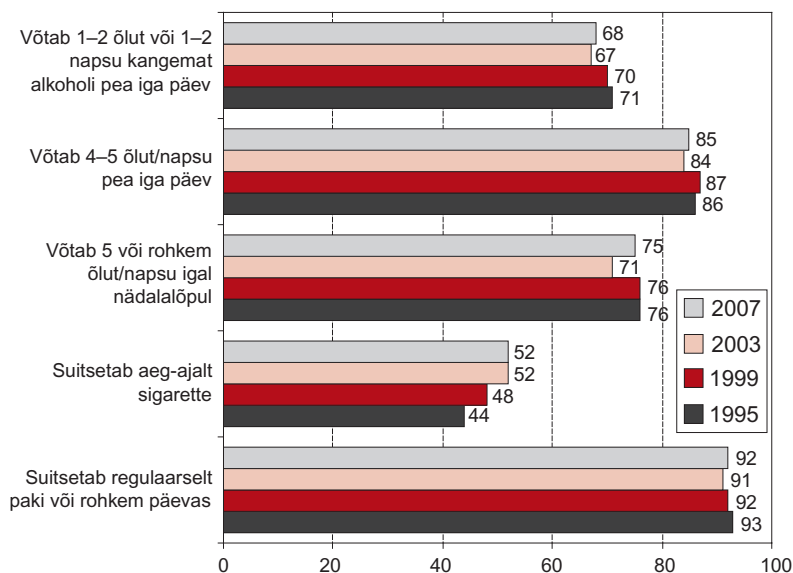


Joonis 7. Õpilaste hinnangud alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavusele (“küllalt kerge” ja “väga kerge” vastanute osakaal, %)

Uurimusest selgus, et alaealised ostavad endale ise poest alkoholi. Viimase 30 päeva jooksul oli 19% vastanuist ostnud poest õlut, 22% siidrit, 20% segujooke, 8% veini ja 20% kanget alkoholi (tabel 14 lisas). Ka pubis, restoranis või diskol on alaealisel võimalik alkoholi pruukida. Viimase 30 päeva jooksul oli avalikes asutustes joonud õlut 18%, siidrit 24%, segujooke 20%, veini 11% ja kanget alkoholi 21% vastanuist.

Õpilaste hinnangud legaalseste uimastite tarvitamisega seotud mõjudele ja riskidele

Nagu varasematelgi aastatel, omistati alkoholi mõjule pigem positiivseid omadusi, nagu lõbu ning hea enesetunne (tabel 16 lisas). Teisalt seostati alkoholi ka mõnede negatiivsete mõjudega, eeskätt võimaliku tervise kahjustumisega.



Joonis 8. Hinnangud terviseriskile legaalse uimastite tarvitamisel (“suur risk” ja “keskmine risk” vastanute osakaal, %)

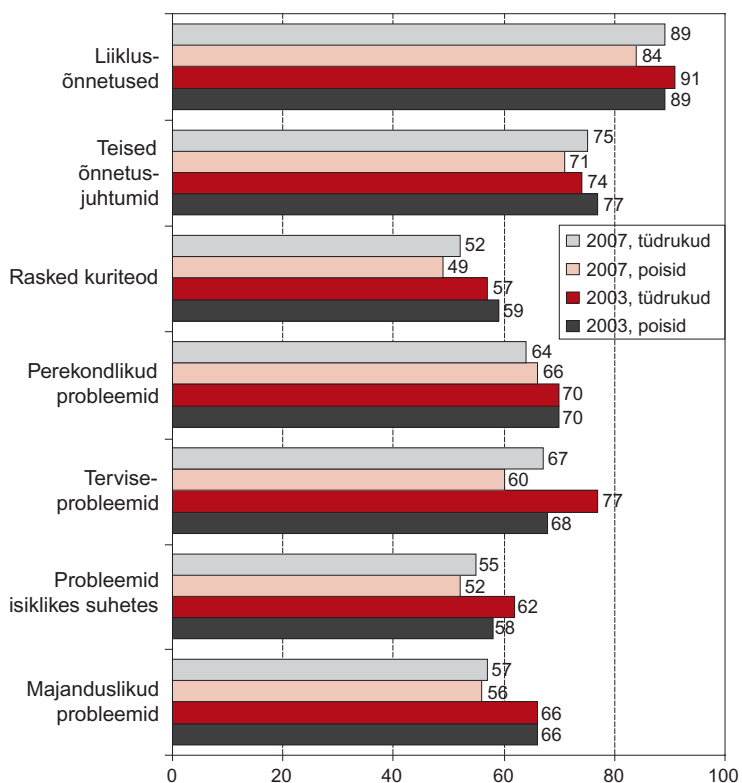
61% õpilastest pidas tõenäoliseks, et alkohol aitab neil lõdvestuda, 47% arvas, et alkoholi tarbinuna võiksid nad tunda end õnnelikuna, ja 53%, et alkohol võiks aidata muresid leevendada. 58% vastanutest pidas tõenäoliseks, et alkoholi mõjul võivad nad muutuda sõbralikuks ja vastutulelikuks, ning 81% oli arvamusel, et alkohol võib muuta nad lõbusaks.

Negatiivsete tagajärgedena seostas 69% noortest alkoholi tervise kahjustumisega. Üle kolmandiku pidas võimalikuks, et alkoholi mõjul võivad nad korda saada midagi kahetsemisväärset või põdeda pohmelli, ning neljandik märkis ära võimaluse sattuda sekeldustesse politseiga.

Lisaks paluti noortel hinnata tervisekahjustuse riske sõltuvalt alkoholi või tubaka tarvitamise kogusest. Olulisi muutusi võrreldes eelmise uurimusega toimunud ei ole (tabel 24 lisas). Noored peavad regulaarset rohket suitsetamist tervisele ohtlikumaks kui igapäevast alkoholi tarbimist. Ka hindavad tütarlapsed tihti riske kõrgemaks kui noormehed.

Ligi kolmveerand noortest arvas, et kui inimene suitsetab aeg-ajalt sigarette, on risk tervist kahjustada madal või keskmine. Regulaarsel suitsetamisel pakk või rohkem päevas hindas enamik noori riski kõrgeks. Erinevused ilmnesisid sugude lõikes: tütarlapsed (78%) hindasid riski kõrgemalt kui noormehed (63%).

Igapäevast joomist väikestes kogustes ei peeta nii riskantseks kui suurtes kogustes. 1–2 õlle või kangema napsu igapäevane tarvitamine toob 68% noorte hinnangul kaasa keskmise või kõrge riski. Tõstes igapäevaseid koguseid aga juba 4–5 õlle/napsu peale, leiab



Joonis 9. Alkohoolsete jookide mõju probleemidele õpilaste hinnangul; 2003 ja 2007 küsitlusandmete võrdlus (“väga” ja “üsna palju” vastanute osakaal, %)

enamik noori (85%), et risk on keskmine või kõrge. Järjekordselt hindavad tütarlapsed riski kõrgemaks. Viie või enama õlle/napsu joomist igal nädalalõpul peab keskmiselt riskantseks kolmandik noori ja suureks riskiks tervisele samuti kolmandik noori.

Nagu eespool mainitud, assotsieerusid noortel alkoholi tarvitamisega pigem positiivsed tunded, ent osa noori on ära märkinud ka erinevaid probleeme, mis viimase 12 kuu jooksul on alkoholi tõttu esinenud. 5%-l õpilastest oli soovimatuid seksuaalsuhteid, 6%-l seksuaalsuhteid ilma kondoomita; 13% oli olnud sekeldustes politseiga ning 16%-l oli tekkinud probleeme õppeedukusega; 21%-l oli probleeme sõpradega ja 23%-l vanematega, 17%-l õnnetusi või vigastusi ja 19%-l noormeestest esinenud kaklusi või lööminguid.

Võrreldes 2003. aastaga hindavad 2007. aastal õpilased alkohoolsete jookide mõju ühiskondlikele probleemidele väiksemaks (joonis 9).

4. ILLEGAALSED UIMASTID

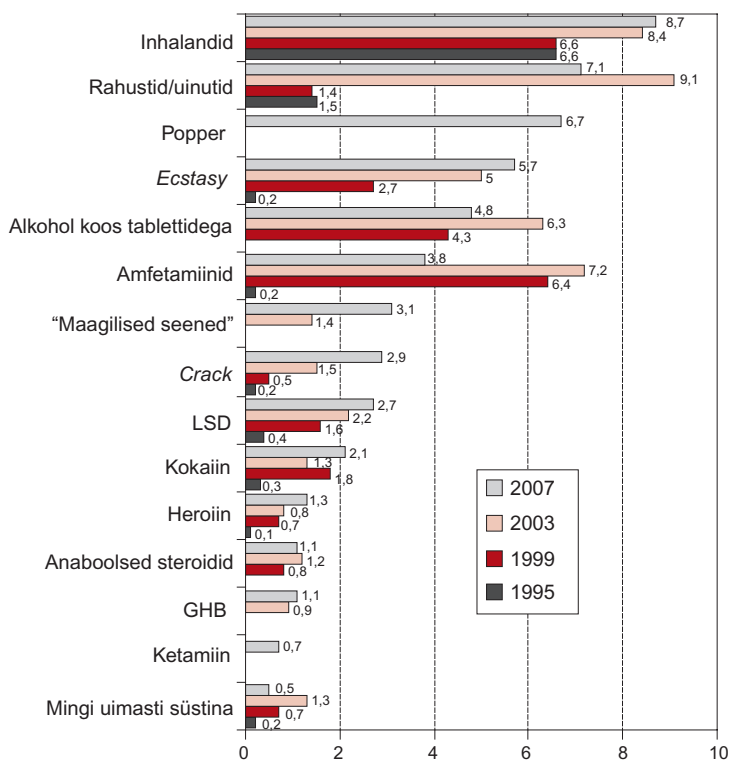
Illegaalsete uimastite tarvitamine

Illegaalsete uimastitega katsetajate osakaal on võrreldes eelmise uurimusega mõnevõrra tõusnud. Mingit illegaalset uimastit on 2007. aasta andmetel oma elu jooksul proovinud ligi kolmandik õpilastest (30%). Iga uuringuaastaga on illegaalset uimastit proovinud õpilaste arv kasvanud: 1995. aastal oli selliseid õpilasi 7%, 1999. aastal 15% ning 2003. aastal 24%. Samas, uimastitega katsetajate osakaalu kasv on pikemaajalisi trende järgides pisut aeglustunud. 1990. aastate alguses olid narkootikumid vähe levinud, seda eriti koolinoorte seas – illegaalsete narkootikumide proovijate arv 1995. aastal oli suhteliselt väike (Narusk 1995). 1999. aastaks oli aga erinevaid narkootikumide tarvitamine õpilasi juba oluliselt rohkem. Suurimad muutused olid toimunud sünteetiliste ainete *ecstasy* ja amfetamiinide osas, mille tarvitamine tõusis ka 2003. aastal (vt Allaste 2004). 2007. aastat iseloomustab võrreldes varasemate uurimustega katsetajate osakaalu mõningane stabiliseerumine ning erinevate uimastitega katsetajate eristumine.

Nagu kõigil eelnevatelgi uuringuaastatel, on poiste osakaal narkootikumide proovijate ja tarvitajate seas võrreldes tüdrukutega suurem. 2007. aastal tunnistas 37% poistest ja 23% tüdrukutest, et on mingit narkootilist ainet proovinud. Erinevusena võrreldes varasemate aastatega võib välja tuua erinevate ainete tarvitamise – vaadates iga uimasti proovimist eraldi, ei ole muutused võrreldes eelmise uurimusega väga suured. 2003. aasta andmed näitasid, et valdav osa uimastikatsetajaid oli tarvitanud kanepit ning mõned lisaks sellele teisi aineid. Nüüd on pisut kasvanud nende noorte osakaal, kes on tarvitanud vaid teisi illegaalseid aineid ja mitte kanepit. Kõige levinum noorte seas tarvitatav narkootikum on endiselt marihuaana või hašiš, mille tarvitajate arv on alates 1995. aastast kuni 2007. aastani pidevalt kasvanud. Samas, nagu mainitud eespool uimastite kohta üldiselt, on võrreldes varasema hüppelise tõusuga ka kanepiga katsetajate arvu suurenemine pisut aeglustunud. Kanepiga katsetajaid oli 1995. aastal 5%, 1999. aastal 12%, 2003. aastal 23% ja 2007. aastal 27%.

Võrreldes 1999. aastaga on rohkem kui 10% kasvanud nende noorte osakaal, kes viimase 12 kuu jooksul on vähemalt korra proovinud marihuaanat või hašišit. Kui 1999. aastal oli viimase 12 kuu jooksul kanepit tarvitanud 8% õpilastest ning 2003. aastal 14%, siis 2007. aastal oli seda viimase aasta jooksul tarvitanud juba 19% õpilastest.

Marihuaana või hašiši ühekordne tarvitamine on 1999. aastast märgatavalt kasvanud, samuti on kasvanud kanepi sagedasem tarvitamine. Samas oleks vale oletada, et marihuaana või hašiši suitsetamine muutuks suurele osale noortest osaks igapäeva-elust. Viimase 30 päeva jooksul 6 korda ja enam ehk vähemalt korra nädalas tarbisid kanepit 2007. aastal 1,5% õpilastest, 2003. aastal 1,9% (vaata ka tabelid 3–11 lisas).



Joonis 10. Narkootikume vähemalt korra elus proovinud õpilaste osakaal (%)

Muutused on toimunud erinevate ainete tarvitamises. Näiteks amfetamiinide ja rahustite puhul võib märgata populaarsuse vähenemist. Samas, võrreldes 2003. aastaga on mõnevõrra kasvanud eriti ohtlike uimastite, nagu heroini ja crack'i tarvitamine. Samuti on suurenenud maagiliste seente ja kokaiini proovimine ning kasvanud noorte huvi ecstasy ja LSD vastu. Põhjuseks võib olla mainitud ainete jätkuvalt suurenev kättesaadavus.

Narkootikumide tarvitamise soolisel võrdlemisel selgub, et tüdrukud katsetavad poistest vähem narkootikumidega ja lisaks on palju harvem regulaarsed kasutajad. Ka nende ainete puhul, mille proovimisel esineb tüdrukuid poistega pea võrdselt, on regulaarsed tarvitajad enamasti poisid. Ainsaks erandiks on rahustite tarvitamine – see iseloomustab rohkem tüdrukuid.

Uimastitega alustamine

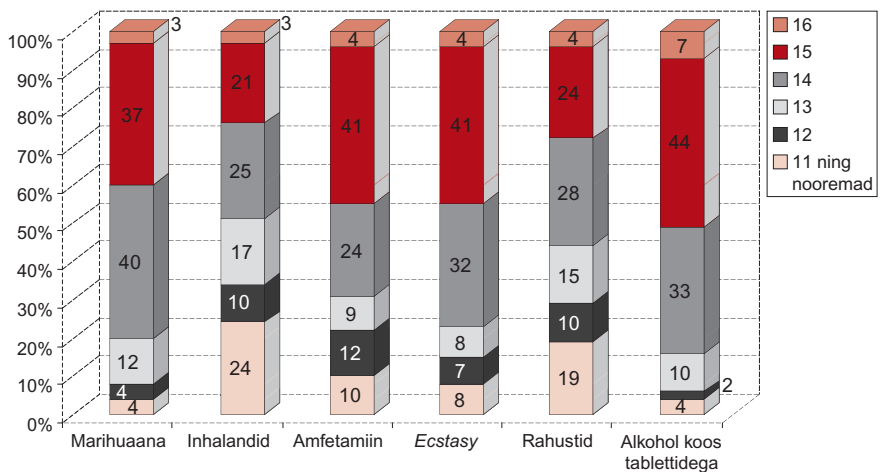
52% noortest, kes ei ole ise marihuaanat või hašišit tarvitanud, tunnistas, et neil ei ole selleks kunagi ka võimalust olnud. Ülejäänud 48% väitis, et neil on selleks võimalus olnud kord-paar, vahel ka enam, ent nad on jätnud selle võimaluse kasutamata. 2007. aastal oli mingit narkootilist ainet proovinud 30% noortest. Nagu mainitud, on narkootikume elus korra proovinute hulgas enamuses poisid (62% poisse ja 38% tüdrukuid).

Enamik noori (üle $\frac{3}{5}$), kes narkootikume vähemalt korra elus proovinud, põhjendas esmatarvitamist uudishimuga, nii nagu varasemateski uurimustes selgunud (tabel 22 lisas). Uudishimule järgnes, nagu ka eelnevatel uuringuaastatel, soov saada kaifi (18% – 2007; 16% – 2003). Lisaks on 2007. aastal õpilased narkootikume proovinud, et leida ajale sisu, sest neil polnud midagi paremat teha (6%). Uuringuaastatega on pisut vähenenud õpilaste osakaal, kes on tarvitanud uimasteid seltskonna surve all, sooviga teistest mitte erineda – 1999. aastal oli see 6%, 2003. aastal 4% ning 2007. aastal 1%. Neid andmeid vaadates võiks spekulereida, et uimastitarvitamine ei ole noorte seas enese tõestamise või teistele näitamise vahend. Samas on pisut suurenenud nende osakaal (vastavalt 4%, 6% ja 7%), kes uimastite poole pöördunud selleks, et unustada oma mured. Muutus on liialt väike, et kaugemale ulatuvaid järeldusi teha, ent võib oletada, et stress õpilaste seas kasvab.

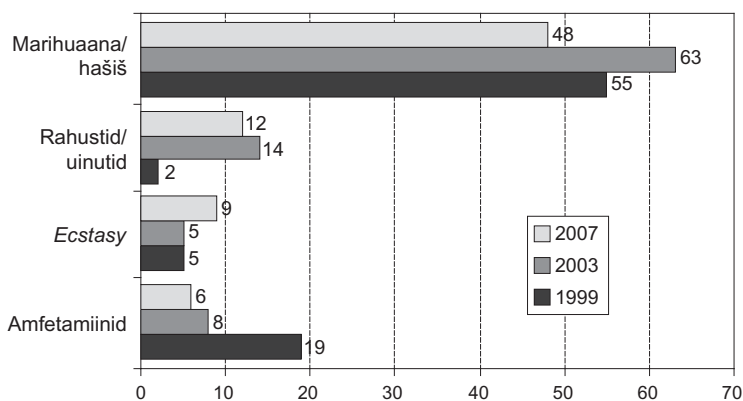
Esmaproovijate vanus

Illegaalseid narkootikume vähemalt korra elus tarvitanute vanus muutub aina nooremaks. Narkootikume 1–2 korda tarvitanute tuumik on alates 1995. aastast 13–15-aastased. 4/5 narkootikume tarvitanud noortest proovib selles vanuses mingit illegaalset uimastavat ainet.

2007. aasta uuringu kohaselt prooviti esimesena varases eas inhalante, rahusteid ja amfetamiini (joonis 11). Enne 12. eluaastat oli inhalante proovinud 24%, rahusteid 19% ja amfetamiini 10% nende tarvitajatest. Kui võrrelda 2003. ja 2007. aasta tulemusi, siis on *ecstasy* ja amfetamiini puhul võimalik märgata kasutajate noorenemist. Marihuaana ja hašiši puhul on tendents vastupidine ning kanepitoodete esmakordsete proovijate vanus tõuseb. Alla 12-aastaseid noori, kes olid korra marihuaanat või hašišit proovinud, oli kanepitarvitajate seas 4%.



Joonis 11. Narkootikume tarvitanud õpilaste vanus esimesel proovimisel (%)



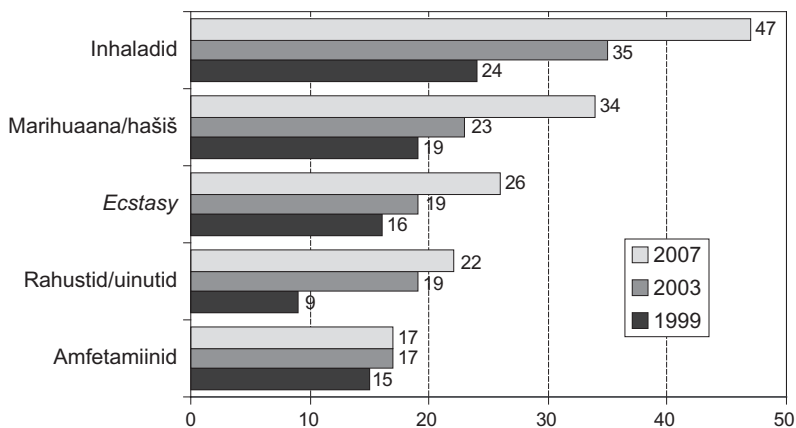
Joonis 12. Illegaalselt uimastit tarvitanud õpilaste osakaal, kes proovisid esimesel korral nimetatud ainet (%)

Esimesena proovitud narkootikum

Nagu selgus eelnevatestki uurimustest, alustab enamik illegaalseid narkootikumide proovivatest noortest marihuuana või hašišiga. Kanepitooted on vaieldamatult populaarseim uimasti narkootikumidega tutvumiseks, kuid 2007. aastal on kanepi kõrval populaarsust kogumas ka uued ained. Kui 2003. aastal oli kanepit esimese narkootilise ainaena proovinute hulk üle 60%, siis 2007. aastal on see langenud alla 50%. Samas, kõige suurem osa õpilastest (48%) on ikkagi alustanud kanepiga. Populaarsuselt teisel kohal esimesena proovitud ainetest on inhalandid, mida on tarvitanud 14% narkootikumide proovinud noortest. Amfetamiini esimese narkootikumina proovinute osakaal on langenud 19%-lt 1999. aastal 6%-le 2007. aastal. Seega on amfetamiini esimese narkootilise ainaena tarvitanute hulk võrreldes teiste illegaalsete ainetega (kanep, *ecstasy*, inhalandid, rahustid ning alkohol koos tablettidega) väiksem. Sünteetilistest narkootilistest ainetest oli amfetamiinist esmaproovimisel populaarsem *ecstasy* (9%). Rahusteid tarvitas esimesena 12% ja alkoholi koos tablettidega 9% narkootikumide proovinud noortest.

Narkootikumide kättesaadavus

Narkootikumide laialdane müük muudab need kergesti kättesaadavaks ka koolinoortele. Järjest rohkem noori tõdeb, et suudaksid soovi korral narkootilisi aineid hankida. Marihuuana ja hašiš on õpilaste arvates võrdlemisi kergesti kättesaadavad (joonis 13). 13% õpilastest arvas, et kanepitooted oleks võimatu kätte saada, 34% seevastu, et kanepitooted saaks kergesti, mis eelmise uurimuse sama näitajaga (23%) võrreldes on märgatavalt suurenenud. Kergemini kättesaadavaks on muutunud ka *ecstasy* ja rahustid. *Ecstasy*'t peab kergesti või väga kergesti kättesaadavaks 26% õpilastest, mis on 7% enam kui eelneval uurimisel (19%). Rahusteid peab 2007. aastal lihtsalt kättesaadavaks 22% koolinoortest (2003. aastal 19%). Samaväärseks on võrreldes 2003. aastaga jäänud

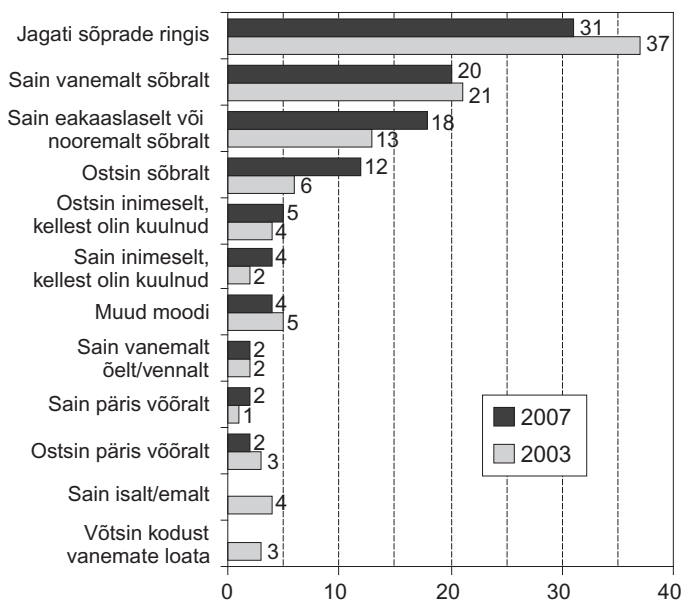


Joonis 13. Nimetatud aineid küllalt või väga kergesti kättesaadavaks pidanud õpilaste osakaal (%)

amfetamiini kättesaadavus. Amfetamiin on kergesti või väga kergesti kättesaadav 17% noorte arvates. Tüdrukud peavad lihtsamini kättesaadavaks rahusteid ja *ecstasy*'t, poisid pisut rohkem marihuaanat (tabel 25 lisas).

Esimese illegaalse narkootikumi päritolu

Narkootiline aine saadakse enamasti sõpradelt. 81% õpilastest said esimese illegaalse uimasti kas endast nooremalt (18%) või vanematelt (20%) sõpradelt, tarvitasid seda koos sõpradega (31%) või otsid esimese doosi sõbralt (12%). Narkootikumide saamine



Joonis 14. Esimese illegaalse uimasti päritolu (%)

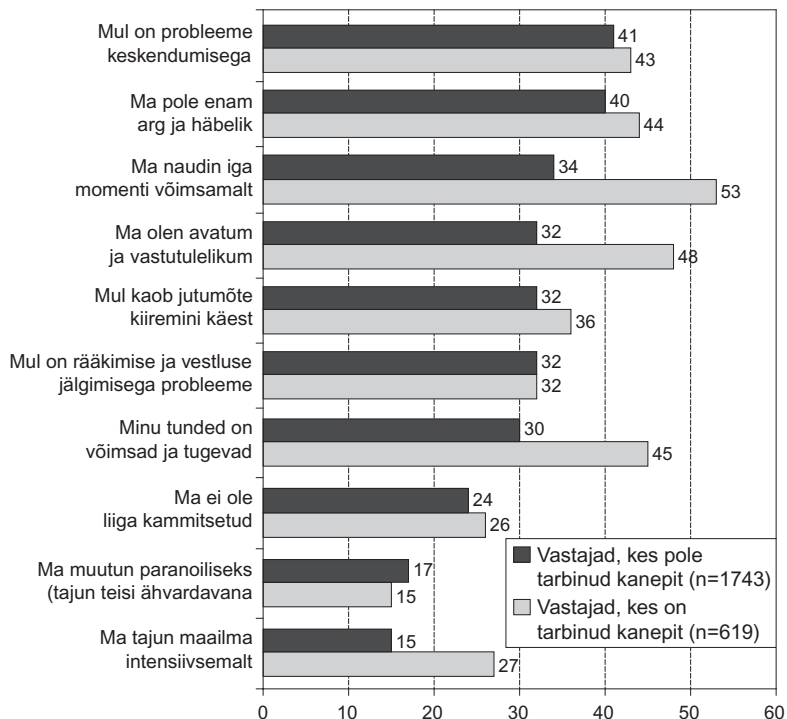
vanematelt on alati olnud vähene, 2007. aastaks on see langenud 4%-lt alla 1%. Eelneva uurimusega võrreldes võis siin muudatuse põhjustada küsimuse erinev formuleering, kuna eelnevas uuringus käsitleti sama küsimuse all ka rahusteid ja uinuteid. 2007. aastal keskenduti peamiselt marihuaana, hašiši, *ecstasy* ja amfetamiinide päritolu selgitamisele.

Kanepi tajutav mõju

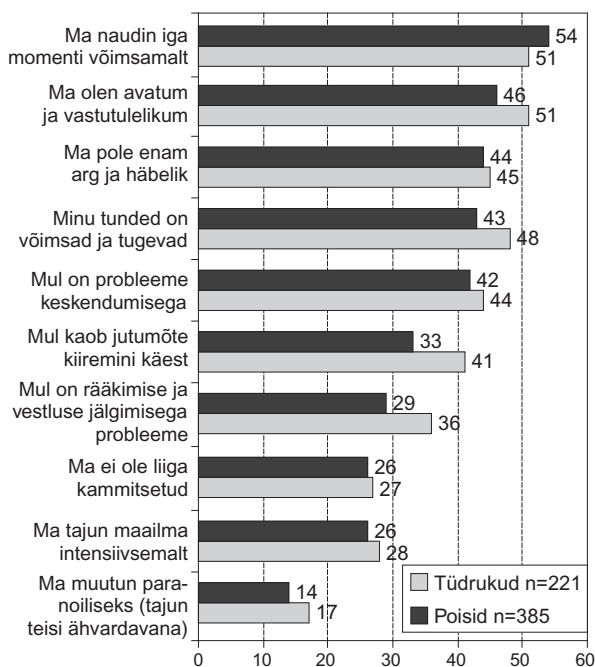
Kuna kanepitarvitajate arv kasvab jätkuvalt kõigis maades, lisati seekord ankeeti küsimus arvutatavast kanepi mõjust. Õpilastel paluti hinnata, kui tõenäolised võiks olla kümme erinevat väidet kanepi mõju kohta.

Eristamaks noorte hinnanguid kanepi mõjule, võrreldi kanepiga katsetajaid ja neid, kes polnud kordagi elus kanepit proovinud. Noored, kes on kanepit tarvitanud, on eeldatavasti selle mõjust enam teadlikud kui noored, kes kanepit proovinud ei ole, kuid on selle kohta kuulnud meediast, vanematelt, õpetajatelt ja eakaaslastelt.

Vastajatele esitatud väited hõlmasid nii kanepi positiivseid kui negatiivseid mõjusid. Ilmnes, et kanepi tarvitajate ja mittetarvitajate hinnangud kanepi mõjudele erinevad kõige enam positiivseid mõjusid kirjeldavate väidete osas, kus tarvitajate seas oli väidetega



Joonis 15. Kanepi tarvitajate ja mittetarvitajate hinnangud kanepi mõjudele (vastanute osakaal, kes hindasid nimetatud kanepi mõju esinemist üsna tõenäoliseks või kindlaks) (%)



Joonis 16. Kanepit tarvitanud poiste ja tüdrukute hinnangud kanepi mõjudele (vastanute osakaal, kes hindasid kanepi mõju esinemist üsna tõenäoliseks või kindlaks) (%)

nõustujaid tunduvalt rohkem kui mittetarvitajate seas. 53% kanepitarvitajatest pidas üsna tõenäoliseks või kindlaks, et kanepit tarvitades naudiks nad iga momenti võimsamalt. Noortest, kes polnud kanepit elu jooksul kordagi proovinud, arvas sama 34%. Kanepitarvitajatest 48% uskus, et on pärast kanepi tarbimist avatumad ja vastutulelikumad; mittetarvitajatest arvas seda 32%. Tarvitajatest 45% ütles, et nende tunded pärast kanepi tarbimist on võimsad ja tugevad, mittetarvitajatest arvas sama vaid 30%.

Kanepi negatiivseid mõjusid puudutavate väidete osas ei erinenud tarvitajate ja mittetarvitajate hinnangud omavahel kuigi oluliselt. Tasub märkida, et kui kanepi mittetarvitajad pidasid kõige tõenäolisemaks mõjuks keskendumisprobleemide esinemist (41%) ning arguse ja häbelikkuse kadumist (40%), siis tarvitajad arvasid kõige sagedamini, et kanepiga kaasneb meelte avardumine (*Ma naudin iga momenti võimsamalt* (53%), *Ma olen avatum ja vastutulelikum* (48%), *Minu tunded on võimsad ja tugevad* (45%)).

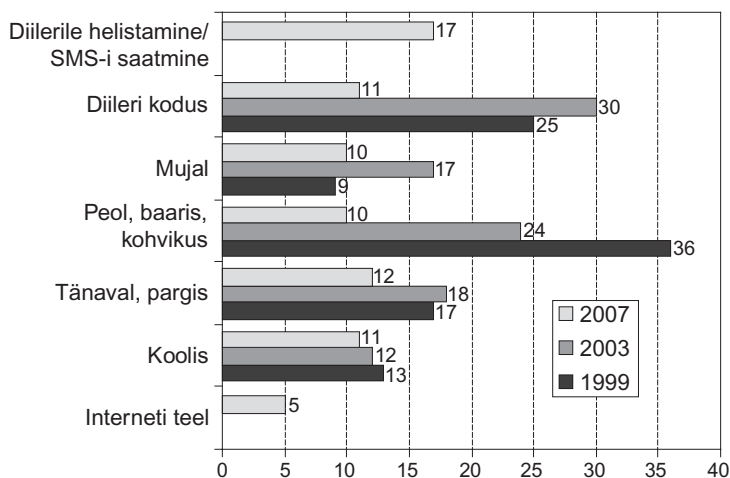
Kõige vähem tõenäoliseks pidasid kanepitarvitajad seda, et kanep muudab nad paranoiliseks (15%). Mittetarvitajad seevastu pidasid kõige vähem tõenäoliseks, et kanep aitab maailma intensiivsemalt tajuda (15%).

Kui võrrelda poiste ja tüdrukute erinevusi, ilmnes, et pea iga loetelus nimetatud mõju esinemist hindasid tõenäolisemaks tüdrukud. Enesekontrolli kaotamisega seotud aspektide esinemist (*Mul kaob jutumõte kiiremini käest*; *Mul on rääkimise ja vestluse jälgimisega*

probleeme) hindasid tüdrukud tunduvalt tõenäolisemaks. Poisid hindasid tüdrukutega võrreldes tõenäolisemaks vaid ühte väidet – *Ma naudiksin iga momenti võimsamaks* –, kuid erinevus tüdrukutega polnud kuigi suur (poistel 54%, tüdrukutel 51%). Kõige vähem tõenäoliseks pidasid nii kanepit tarbinud poisid kui ka tüdrukud seda, et kanep muudaks nad paranoiliseks (poisid 14%, tüdrukud 17%).

Marihuaana ja hašiši ostukohad

Vähemalt ühte kanepitoodete müügikohta teadsid 2007. aastal, nagu ka eelnevatel uuringuaastatel, ligi pooled õpilased (tabel 23 lisas). 1999. aastast alates on enam kui pooled noortest teadnud kanepitoodete müügikohti. 1999. aastal peeti kõige lihtsamaks kanepitoodete hankimist meelelahutuskohtadest, 2003. aastal aga kõige tõenäolisemaks ostukohaks diileri kodu. Võrreldes varasemate uurimustega lisandusid selles osas uued

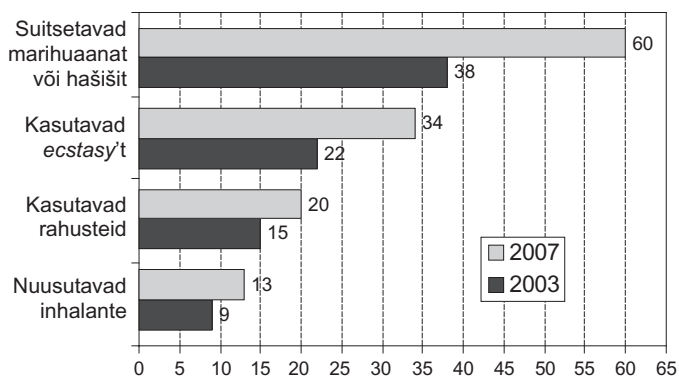


Joonis 17. Õpilaste osakaal, kes arvasid, et nimetatud allika kaudu saab soovi korral kergesti osta marihuaanat või hašišit (%)

alaküsimused – võimalus, et uimastit saab osta diilerile helistades või Interneti kaudu. 2007. aastal pidasid õpilased kõige lihtsamaks otsest kontakti diileriga – kas siis telefoni või SMS-i teel kontakteerumist ja kokkusaamist (17%), Interneti kaudu (5%) või siis narkootilise aine hankimist diileri kodust (11%). Samas, 2007. aastal peeti kanepitoodete soetamist kergeks ka sõprade ja tuttavate kaudu, pargist/tänavalt (12%), peolt või diskolt (10%) ning koolist (11%). Soolised erinevused olid võrdlemisi väikesed ja peegeldasid teismeliste erinevat käitumist – tüdrukud tõid kanepi saamise kohana välja baari või kohviku (ilmselt selles vanuses tüdrukud käivad baarides poistest sagedamini), poisid pidasid aga tõenäolisemaks paigaks parki (kus aja veetmine iseloomustab ehk rohkem poisse kui tüdrukuid).

Sõprade tarvitamisharjumused

Noorte arv, kelle sõpruskonnas kasutatakse illegaalseid narkootikume, on kasvanud. Võrreldes kõigi nelja uurimuse tulemusi, on see kogu aeg tõusnud, ent 2003. ja 2007. aasta võrdluses on hüpe eriti suur, eeskätt mis puudutab kanepi levimist kooliõpilaste sõprade seas. Kui varasemad uurimused küsisid pea kõikide narkootiliste ainete tarvitamise kohta tutvusringkonnas, siis 2007. aasta küsimus sõprade uimastitarvitamise kohta keskendus peamiselt neljale erinevale narkootikumile – marihuaana või hašiš, *ecstasy*, rahustid ja inhalandid. 60% õpilasi tunnistas, et nende sõbrad on tarvinud või tarvitavad regulaarselt marihuaanat (2003. aasta uuringuga võrreldes rohkem kui kolmandiku võrra kasvanud). *Ecstasy* tarvitamist oma sõprade seas tunnistas 34% noortest (2003. aastaga võrreldes kasvanud 12% võrra). Rahustite tarvitamist oma sõprade seas tunnistas 20% ja inhalantide tarvitamist 13% noortest (eelmise uuringuga võrreldes kasvanud vastavalt 5% ja 4%).



Joonis 18. Narkootikumide tarvitamine õpilaste sõprade hulgas (%)

Enam tunnistasid narkootiliste ainete tarvitamist oma sõprade seas tüdrukud, vähem poisid. Viimane on ilmselt seletatav faktiga, et tüdrukud võivad suhelda endast vanematega rohkem kui poisid. Marihuaana tarvitamist esines poiste ja tüdrukute tutvusringkonnas enam-vähem võrdselt, rahustite, inhalantide ja *ecstasy* tarvitamist aga rohkem tüdrukute sõprade hulgas (tabel 27 lisas). Marihuaana tarvitamist vanema venna või õe puhul tunnistas 5% õpilastest, teiste ainete tarvitamist esines 3% õpilaste vanemate vendade/õdede seas (tabel 28 lisas). Nagu eespool mainitud, proovis 12% koolinoortest ise esimest korda narkootilist ainet just sõprade seltskonnas.

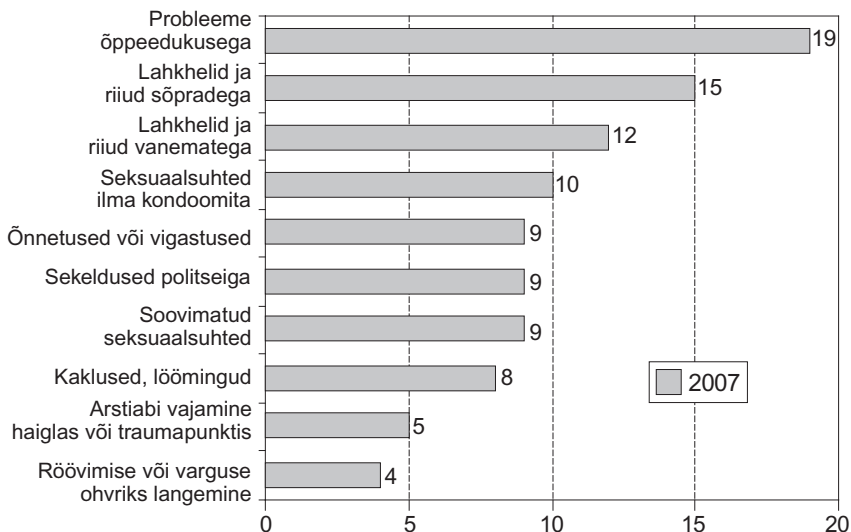
Mõju tervisele

Illegaalsete uimastite tarvitamisega kaasnevat terviseriski hinnati madalaimaks esimesel uuringuaastal, mil õpilaste teadmised enamikust narkootikumidest olid võrdlemisi kesised. 1999. aastal osati illegaalsete uimastite tarvitamisega kaasnevat ohtu

juba rohkem karta – nii kõigi ainete üks-kaks korda proovimist kui ka regulaarset kasutamist pidas riskantseks varasemast enam õpilasi (vt Undusk 2004). 2007. aasta uurimuse eesmärgiks oli hinnata kolme narkootilise aine – marihuaana, *ecstasy* ja amfetamiini tervist kahjustavat mõju. Marihuaana korra või paar tarvitamist pidas riskivabaks 9% vastanutest, regulaarselt tarvitamist pidas riskivabaks vaid 1%. *Ecstasy*'t ja amfetamiini pidasid noored tunduvalt ohtlikumaks. *Ecstasy* korra või paar tarvitamist pidas ohutuks 3% ja amfetamiini 2% noortest. Mõlema aine regulaarset tarvitamist peeti võrdsele ohtlikuks. Marihuaana, *ecstasy* ja amfetamiini tervist kahjustavat mõju ei suutnud hinnata ligikaudu 10% vastanutest. Suureks riskiks pidasid narkootikumide proovimist poisid, regulaarset tarvitamist tüdrukud (tabel 24 lisas).

Narkootikumide tarvitamisega seotud probleemid

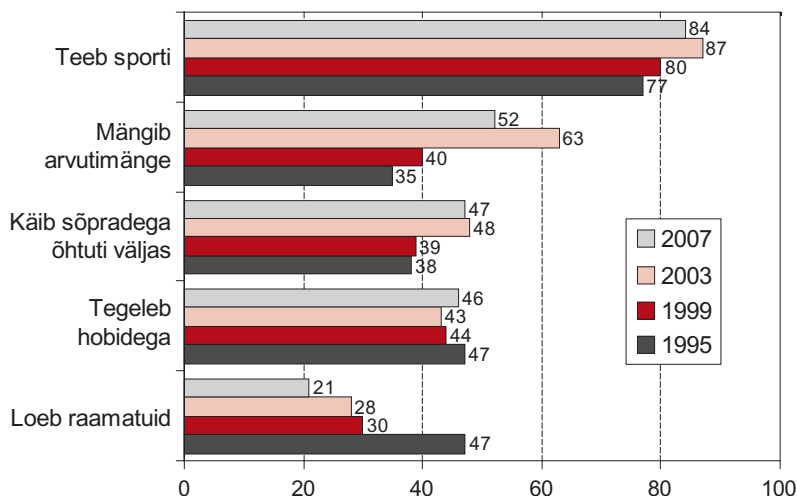
Narkootikumide tarvitamisega kaasneb õpilastel ka probleeme. Tõsisemaks peeti 2007. aastal probleeme õppeedukusega (19%). Kõige vähem probleeme küsitud teemadest oli röövimise või varguse ohvriks langemisega (4%). 5% noortest nimetas arstiabi vajamist pärast narkootikumide tarvitamist. Suurel hulgal põhjustasid probleeme sekeldused sõpradega (15%), vanematega (12%), kondoomita seksuaalsuhted (10%) ja soovimatud seksuaalsuhted (9%). Rohkem esines narkootikumide tarvitamisega seotud probleeme poistel, ainsaks erinevuseks olid sekeldused sõpradega, mida esines võrdsele nii poistel kui tüdrukutel.



Joonis 19. Narkootikumide tarvitamisest tingitud probleemid õpilastel (%)

5. KOOL JA VABA AEG

Vaba aja veetmise viisid



Joonis 20. Õpilaste vaba aja tegevused (“vähemalt korra nädalas” vastanute osakaal, %)

Kõige levinum vaba aja veetmise viis 15–16-aastaste koolinoorte seas on Interneti kasutamine, mis on igapäevane tegevus 71%-l vastanutest. Võrreldes 2003. aasta uurimusega on Interneti kasutamine sagenenud: kui 2003. aastal kasutas Interneti vähemalt korra nädalas 82% vastanutest, siis nüüd on neid 88%. Internet on iga aastaga muutunud kättesaadavamaks ning seda kasutatakse nii sõpradega suhtlemiseks kui ka koolitööde tegemiseks. Arvutimänge mängib peaaegu iga päev 29% vastanutest: poistest ligi pooled (49%), tüdrukutest 10%.

Kui 2003. aastal (joonis 20) oli kõige populaarsem vaba aja veetmise viis sportimine, (87%), siis 2007. aastal on sportimise populaarsus veidi langenud ja sellega tegeleb vähemalt korra nädalas 84% vastanutest. Kui 2003. aastal oli vähemalt korra nädalas spordiga tegelevate poiste ja tüdrukute arv võrdne, siis 2007. aastal sisustab vaba aega sportimisega vähemalt korra nädalas 86% poistest ja 82% tüdrukutest (vt ka tabel 29 lisas).

Sõpradega õhtuti pidudel või baarides käimine oli 2003. aastal populaarne vaba aja veetmise viis (52% tüdrukutest ja 43% poistest). Ka 2007. aastal on see populaarne – 48% tüdrukutest ja 45% poistest käib vähemalt korra nädalas sõpradega peol või baaris. Samas on lisandunud käesolevale küsitlusele ühe võimaliku vastusevariandina sõpradega ostukeskustes, parkides, tänavatel ajaviiteks jalutamine (iga päev peaaegu veerand ja vähemalt korra nädalas kolmandik noortest).

Raamatute lugemine on vähenenud. Suur langus toimus juba 1990 aastate lõpus. Kui 1995. aastal luges raamatuid vähemalt korra nädalas 47% noortest, siis 1999. aastaks langes see 30%-le. Pärast suuremat langust võis täheldada stabiliseerumist: 2003. aastal luges raamatuid vähemalt korra nädalas kolmandik tüdrukutest ja neljandik poistest. 2007. aastaks toimus taas langus – mittekohustuslikku kirjandust luges vähemalt korra nädalas 16% poistest ja 26% tüdrukutest.

Võrreldes eelnevate uurimuste tulemustega on tegelemine hobidega vähemalt korra nädalas vähenenud 46%-le (tüdrukud tihedamini). Rahaautomaatidel mängib vähemalt paar korda aastas 18% ja vähemalt korra nädalas 2% vastanutest, neist enamik poisid.

Nagu eespool mainitud, suitsetas rohkem kui ühe sigareti päevas viimase 30 päeva jooksul 18% noortest. Suitsetamine on sagedasem nende seas, kes käivad iga päev sõpradega kaubanduskeskustes ja parkides ning peol või baaris aega veetmas. 22% ajaviiteks kaubanduskeskustes ja 29% peol või baaris sageli käivatest noortest suitsetas viimasel kuul regulaarselt iga päev (joonis 21).

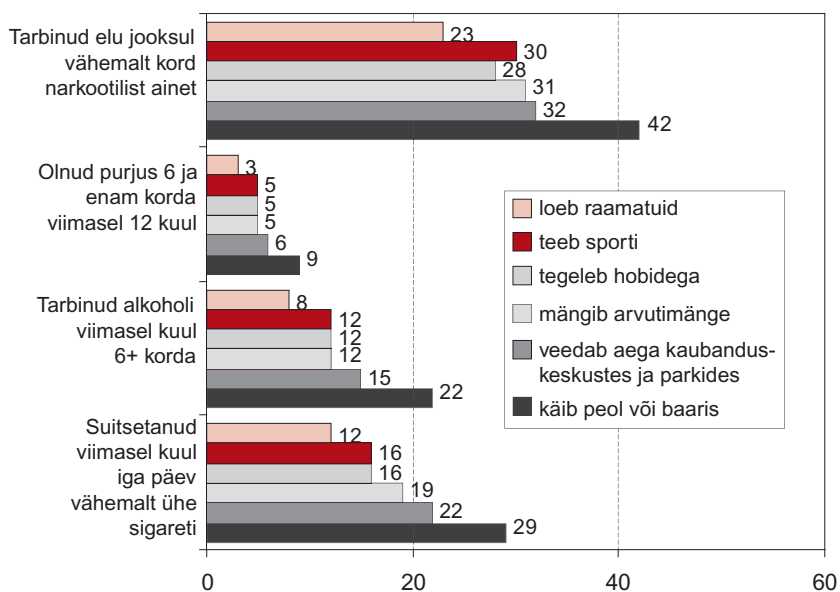
Viiendik nendest, kes käivad vähemalt korra nädalas peol või baaris, on tarvitanud alkohoolseid jooke kuus ja enam korda viimase kuu jooksul; 9% pidutsejatest on viimase 12 kuu jooksul olnud vähemalt kuus korda märkimisväärselt purjus.

Peaaegu iga päev sõpradega kaubanduskeskustes ja parkides aega viitvatest õpilastest on 42% vähemalt korra elus tarbinud mingit narkootilist ainet, korra nädalas sellistes paikades aega veetnute seas on see arv 26%. Kui üks-kaks korda kuus pidudel või baaris käivatest noortest on vähemalt korra elus tarvitanud kanepit 22%, siis korra nädalas peol või baaris käijatest on see arv 38%. Võib öelda, et sagedaste pidudel ja baarides käimise kõrval seostub igapäevane sõpradega ajaveetmine kaubanduskeskustes ja parkides samuti uimastitarvitamisega.

Nendest noortest, kes ei loe mitte kunagi raamatuid vabast tahtest, suitsetab rohkem kui ühe sigareti päevas 27%. Selles rühmas noortest, kes loevad raamatuid vähemalt korra nädalas, on see arv 10%. Niisiis on lugemishuviliste noorte seas vähem regulaarseid suitsetajaid. Vähemalt korra nädalas hobidega või spordiga tegelejatest suitsetab regulaarselt 16%. Nendest, kes spordiga või hobidega ei tegele üldse või üksnes paar korda aastas, suitsetab 20–23%. Sportijate seas on jätkuvalt regulaarselt suitsetajate osakaal madalam.

Pooled nendest, kes loevad iga päev või vähemalt korra nädalas, ei ole viimase kuu jooksul alkohoolseid jooke tarvitanud. Purjus olemine on harvem ka nende seas, kes tegelevad iga päev hobidega, spordiga või Internetis aja veetmisega.

Sarnaselt 2003. aastaga on 2007. aasta küsitluse andmeil lugemishuviliste õpilaste hulgas vähem uimastitarbijaid kui nende seas, kes väidavad, et ei loe vabast tahtest mitte kunagi raamatuid. Nendest, kes ei loe mitte kunagi raamatuid, on elus vähemalt korra proovinud illegaalseid uimasteid 44%, ja nendest, kes loevad vähemalt korra nädalas, veerand. Neist, kes ei tegele mitte kunagi hobidega või tegelevad korra nädalas, on kolmandik proovinud elu jooksul mingit uimastit – see on sama mis keskmine (30%).

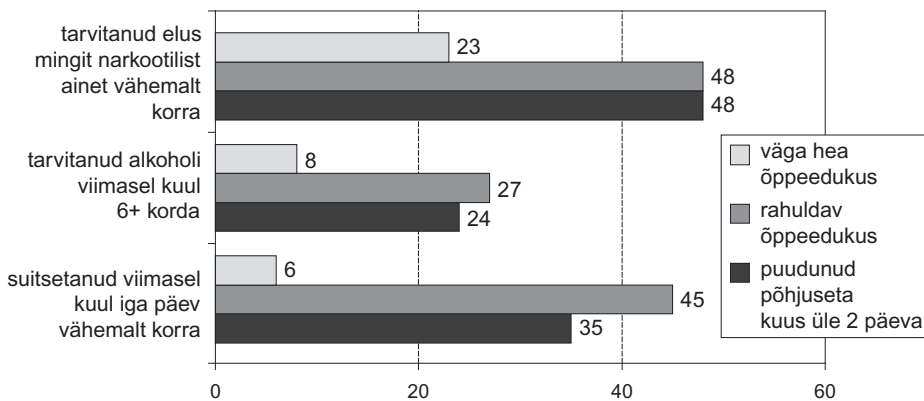


Joonis 21. Õpilaste vaba aja tegevused vähemalt korra nädalas ja uimastite tarbimine (2007, %)

Kui 2003. aastal oli peaaegu iga päev sõpradega õhtuti pidudel ja baarides aega veetvatest noortest uimasteid proovinud 38%, siis 2007. aastaks on see tõusnud juba 48%-le. Samas on arvuliselt rohkem neid noori, kes käivad sõpradega väljas pidudel pigem paar korda nädalas kui iga päev, seega on oluline vaadelda ka nende uimastitarbimist. Nendest on proovinud vähemalt korra elus mingit narkootilist ainet 40%. Nagu mainitud, on küsitlusse lisandunud ühe vaba aja veetmise viisina sõpradega kaubanduskeskustes ja parkides jalutamine (iga päev veerand noortest). Seega on uimastitarbimine seotud sagedase pidudel ja baarides käimise ning igapäevase kaubanduskeskustes ja parkides sõpradega aja veetmisega. Nagu näitavad arvud, ei tarvita uimasteid kaugeltki kõik noored, kes baarides ja jalutades sõpradega aega veedavad. Küll aga leiavad sellised ajaveetmisviisid aset keskkondades, kus uimastitarvitamine on lihtsam kui kodus lugedes või trennis olles. Narkootilist ainet proovinute arv tõuseb jätkuvalt ka nende seas, kes tegelevad mingi spordialaga, hobiga, raamatute lugemisega või arvutimängudega.

Koolist puudumine ja õppeedukus

Viimase kuu jooksul on koolist põhjuseta puudunud kuni kaks päeva 30% ning kolm ja enam päeva 11% noortest (14% poisse ja 9% tüdrukuid). Haiguse tõttu on puudunud viimasel kuul üle kolme päeva 44% noortest, üle kolme päeva puudumistest 18% on muudel põhjustel. Põhjuseta puudumine ja haiguse tõttu puudumine ei ole võrreldes 2003. aastaga oluliselt sagenenud (tabel 30 lisas).



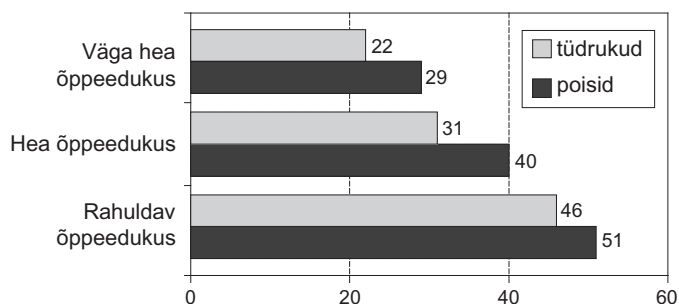
Joonis 22. Õpilaste õppeedukus, koolist põhjuseta puudumine ja uimastite tarbimine (uimastitarbimise sagedus väga hea ja rahuldava õppeedukusega õppijatel, koolist kuu jooksul üle kahe päeva põhjuseta puudujatel, %)

Õppeedukus on jaotatud järgnevalt kolme gruppi – väga hea, hea ja rahuldav. Väga hea õppeedukuse alla kuuluvad ankeedis toodud vastusevariantidest “5”, “5-” ja “4+”, hea õppeedukuse all on kokku võetud variandid “4”, “4-” ja “3+” ning rahuldava all “3” ja “3-” (vaata ka tabel 31 lisas). Väga heale tulemusele õppis keskmise hinde kohaselt viimasel veerandil või semestril 35%, hea oli keskmine hinne 54%-l ja rahuldav 11%-l. Tütarlaste seas on väga hea õppeedukusega õpilasi rohkem kui noormeeste seas – 44% tüdrukutest ja 28% poistest hindas oma tulemusi väga heaks. 50% tüdrukutest ja 58% poistest õppis veerandi keskmise hinde lõikes tulemusele hea. Rahuldavaks hindas oma õppeedukuse keskmist 15% poistest ja 6% tüdrukutest.

Viiendik väga hea ja rahuldava õppeedukusega noortest puudus põhjuseta viimase kuu jooksul 3–4 korda. Kõige rohkem on põhjuseta puudujaid hea õppeedukusega noorte seas – nendest puudus viimase 30 päeva jooksul 3–4 korral 59%.

Kui vaadata koolist puudumise ja õppeedukuse seost, tarvitavad hea õppeedukusega noored nii legaalseid kui illegaalseid uimasteid vähem. 15% hästi õppivatest ning 45% rahuldava õppeedukusega 15–16-aastastest noortest suitsetavad regulaarselt iga päev (joonis 22). Väga hea keskmise hindega õpilastest suitsetab regulaarselt vaid 6%. Nendest õpilastest, kes on viimase kuu jooksul puudunud koolist üle kahe päeva põhjuseta, suitsetab iga päev 35%, samas kui mitte kordagi viimase kuu jooksul põhjuseta puudunud õpilastest vaid 11%.

Alkoholi on tarvitanud viimase kuu jooksul 6 ja enam korda 8% väga hästi, 13% hästi ja 27% rahuldavalt õppivatest noortest (vaata ka joonis 23). Viimasel 12 kuul on olnud üle 6 korra purjus 3% väga headele, 5% headele ning 12% rahuldavatele hinnetele õppivatest noortest. Viimase 30 päeva jooksul üle kahe päeva põhjuseta puudunutest on olnud viimasel 12 kuul 6 ja enam korda purjus 10%. Nendest, kes ei ole viimasel kuul kordagi



Joonis 23. Illegaalsete uimastite tarbimine vähemalt korra elus ja õppeedukus sugude lõikes (%)

põhjuseta puudunud, on olnud viimasel aastal üle 6 korra purjus 3%. Üle 6 korra on viimasel kuul alkohoolseid jooke tarvitanud 24% nendest, kes on põhjuseta puudunud rohkem kui kaks päeva. Seega, noorukite õppeedukus ja koolist põhjuseta puudumine seostub tugevalt suitsetamise, alkoholi tarbimise ja purjus olemisega.

Uimastitega katsetamine väga hästi õppivate noorte hulgas näitab järjest suurenevat tendentsi. 1995. aastal oli “neljadele-viitele” õppivatest noortest proovinud elus vähemalt korra mingit narkootilist ainet 2%, 1999. aastal 7% ning 2003. aastal 12%. 2007. aastaks on väga hea õppeedukusega noorte seas proovinud vähemalt korra uimasteid 22%. Kuigi rahuldavalt õppivate noorukite seas on uimasteid vähemalt korra elus proovivate arv suurem (2003. aastal 46%, 2007. aastal 48%), ei ole nende osakaal viimase nelja aastaga nii palju tõusnud. Väga hästi õppivatest noortest on poisid (27%) tarvitanud narkootilisi aineid vähemalt korra elus rohkem kui tüdrukud (18%), rahuldava õppeedukusega poistest oli uimastite proovijaid 51% ja tüdrukutest 41%.

Vaadates õppeedukuse ja uimastite tarbimise vahelist seost sugude lõikes (joonis 23), on nii väga hea, hea kui ka rahuldava õppeedukusega noormehed tüdrukutest rohkem vähemalt korra elus proovinud mingisuguseid narkootilisi aineid. Suurem erinevus ilmneb alkoholi tarbimises: viimase kuu jooksul on alkoholi tarbinud üle 6 korra 12% tüdrukutest ja 14% poistest. Purjus olemine viimase kuu jooksul ja õppeedukus sugude lõikes ei erine. Seega, poiste ja tüdrukute narkootikumitarbimine ja purjus olemine õppeedukuse alusel väga ei erine, mõnevõrra sagedamini tarvitavad alkoholi rahuldavalt õppivad tüdrukud kui rahuldavalt õppivad poisid.

Nendest, kes viimase kuu jooksul ei ole põhjuseta puudunud, on veerand proovinud narkootikumide elus vähemalt korra. Üle kahe päeva koolist põhjuseta puudujatest on proovinud korra elus mingit narkootilist ainet 48%. Võrreldes 2003. aastaga (62%) on nende osakaal langenud.

Kuigi narkootilisi aineid proovivate seas on jätkuvalt rohkem madalama õppeedukusega noori, on iga aastaga ka heade tulemustega noorte seas uimastite proovimist üha enam. Eriti järsk tõus on toimunud viimase nelja aastaga. See näitab, et uimastitarvitamise

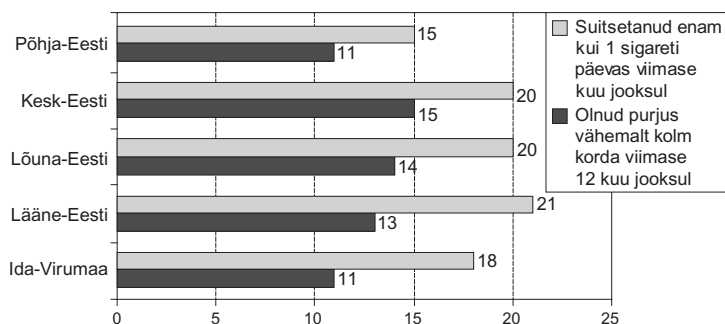
riskirühm ei ole enam ainult madalamate hinnetega noored, vaid neile on järele jõudmas heade ja väga heade hinnetega noored. Nende seas, kes on koolist põhjusega puudunud üle 2 päeva, on uimastitega katsetajate osakaal madalam võrreldes 2003. aastaga (62%). Siiski on üle 2 päeva põhjusega puudujate seas vähemalt korra elus uimasteid tarvitanud noorte osakaal 48%, mis näitab, et noored, kes põhjusega puuduvad, on altimad uimastitega katsetama.

6. PIIRKONDLIKUD JA RAHVUSLIKUD ERINEVUSED

Piirkondlikud erinevused

Legalsed uimastid

Piirkondlikke erinevusi legaalsete uimastite tarvitamises mõõdetakse kahe näitajaga – regulaarne suitsetamine ning viimase aasta jooksul vähemalt kolm korda purjus olemine. Eesti regioonide lõikes purjutajate ja regulaarselt suitsetajate osakaalus olulisi erinevusi ei ilmnenud (joonis 24).³



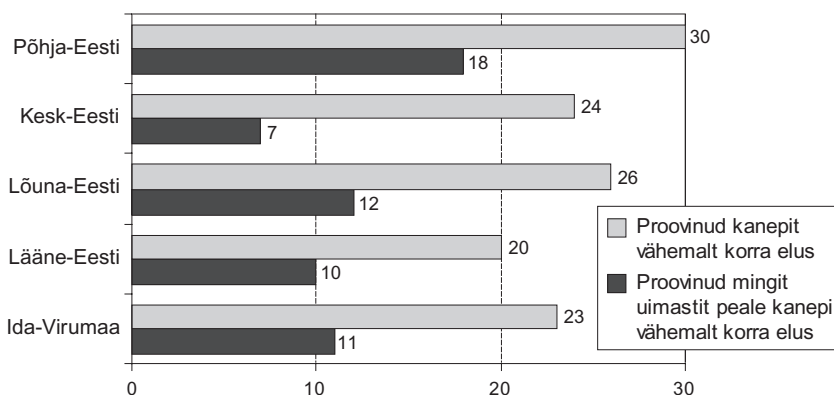
Joonis 24. Regulaarselt suitsetanud ja sageli purjus olnud 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal regiooniti (%)

2003. aastaga 15–16-aastaste purjutavate kooliõpilaste osakaalu võrrelda ei saa, kuna purjutamist mõõtev küsimus oli tänavuses ankeedis teisiti formuleeritud. Kui 2003. aastal küsiti vastajatelt, mitu korda on nad olnud viimase 12 kuu jooksul purjus, siis tänavuses ankeedis oli küsimust täpsustatud: “Mitu korda (kui üldse) Sa oled olnud purjus nii, et kõndisid kõikudes, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid?” Küsimuses sisalduvad lisakriteeriumid ilmselt tingisidki selle, et vastajaid, kes oleks pidanud oma joobeastet nii ulatuslikuks kui küsimuses kirjeldatud, ei olnud väga palju.

Võrreldes lauspurjutamisega on suitsetamine Eesti koolinoorte seas enam levinud. Regulaarselt ehk viimase 30 päeva jooksul enam kui 1 sigareti päevas suitsetavate õpilaste osakaal on nelja aasta jooksul tõusnud rohkem kui pooltes Eesti piirkondades. 2003. aastaga võrreldes on regulaarsete suitsetajate arv suurenenud Tartus (2003 – 14%; 2007 – 20%) ja Tartumaal (2003 – 25%; 2007 – 31%) ning Järvamaal (2003 – 18%; 2007 – 26%).

³ Tulemusi analüüsitakse regiooniti, mis on moodustatud järgnevalt:

Põhja-Eesti – Tallinn, Harju maakond ja Lääne-Viru maakond; Kesk-Eesti – Jõgeva maakond, Järva maakond ja Rapla maakond; Ida-Virumaa – Narva, Kohtla-Järve ja Ida-Viru maakond; Lääne-Eesti – Saare maakond, Hiiumaa, Lääne maakond, Pärnu ja Pärnu maakond; Lõuna-Eesti – Tartu ja Tartu maakond, Põlva, Valga, Viljandi ja Võru maakond. Omavahel võrreldakse ka Eesti maakondi ja nelja suuremat linna – Tallinna, Tartut, Narvat ning Pärnut.



Joonis 25. Erinevaid illegaalseid uimasteid proovinud õpilaste osakaal regiooniti (%)

Teistes maakondades ja suurtes linnades on regulaarselt suitsetavate kooliõpilaste arv vähenenud. Võrreldes 2003. aastaga on regulaarsete suitsetajate osakaal kõige enam kahanenud Harjumaal, Hiiumaal, Narvas ja Pärnus. Kõige rohkem on regulaarselt suitsetajaid 15–16-aastaste õpilaste hulgas Läänemaal (31%) ja Tartumaa (31%), kõige vähem aga Pärnu (12%) ja Harjumaa (13%) koolides. Kõige enam purjutavaid kooliõpilasi on maapiirkondades – Läänemaal, Ida-Virumaal, Järvamaal ja Põlvamaal, kõige vähem Narvas.

Illegaalsed uimastid

Illegaalsete uimastitega katsetamine on Eesti noorte hulgas nelja aasta jooksul laiemalt levima hakanud. Narkootikumidega katsetajaid on kõige rohkem Põhja-Eesti (34%) ja Lõuna-Eesti (29%) noorte seas. Kui 2003. aastal oli illegaalseid narkootikume proovinud noori enam Ida-Virumaal ja eriti sealsetes suuremates linnades, siis 2007. aastaks on Kohtla-Järvel ja Narvas uimastitega katsetajate arv langenud, Ida-Viru maapiirkondades samas pisut suurenenud.

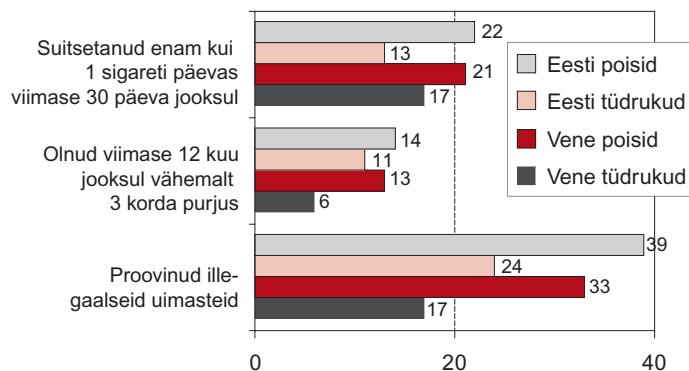
Kõige enam on illegaalseid uimasteid proovinud õpilasi Tartumaa (41%), Harjumaa (39%), Järvamaa (36%) ning Tallinna (35%) ja Ida-Virumaa (35%) üldhariduskoolides. Kõige enam suurenes uimasteid proovinud noorte arv nelja aastaga Tartumaal ja Järvamaal. Tartu ja Tallinn kui kaks Eesti suuremat linna on tulemuste poolest üsna sarnased: illegaalsete narkootikumide proovimine on aasta-aastalt kasvanud. Kui Tartus oli veel kaheksa aastat tagasi uimastitega katsetajaid poole võrra vähem kui Tallinnas (11% vs 23%), siis praeguseks on kahe linna näitajad jõudnud võrdselt kõrgele tasemele (Tallinnas 35%, Tartus 32%). Seega on Tartus uimastite tarbimine suurenenud kiiremas tempos kui pealinnas. On ka piirkondi, kus uimastitega katsetajate arv on nelja aastaga vähenenud, näiteks Valgemaal ja Võrumaal. Nagu mainitud, on katsetajate arv kahanenud ka Kohtla-Järvel ja Narvas.

Kõige levinum narkootikum noorte seas on kanep, mida on proovinud 27% uurimuses osalenud 15–16-aastastest üldhariduskoolide õpilastest (joonis 25). Kõige enam on koolinoorte hulgas kanepi tarbimine levinud Tartumaal, kus marihuaanat või hašišit on proovinud 37% õpilastest. Ka Harjumaal ja Järvamaal ning Tallinna ja Tartu õpilastest on kanepit proovinud pea kolmandik. Kõige vähem on kanep levinud Lääne-Eestis, kus marihuaanat või hašišit on proovinud 20% õpilastest.

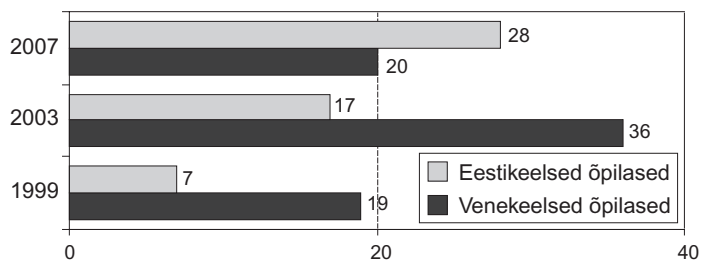
Võrreldes illegaalsete uimastite tarvitamist ja purjutamist, torkab silma, et illegaalsete uimastitega katsetajaid on peaaegu kõigis Eesti piirkondades enam kui lauspurjutajaid. See võib vihjata tendentsile, et illegaalsed uimastid on noorte seas enam aktsepteeritud kui lausjoomine. Harjumaal on purjutavate koolinoorte arv üks Eesti madalamaid, illegaalsete uimastitega katsetamine on aga sealsete 15–16-aastaste õpilaste hulgas levinum kui kusagil mujal Eestis. Sama võib öelda Tartu ja Tallinna kohta – purjutamine on suhteliselt vähelevinud, uimastite tarbimine seevastu suhteliselt sagedane. Andmetele toetudes võib spekuloida, et teatud piirkondades väheneb purjutamine illegaalsete uimastite tarbimise tõusu arvelt. See protsess on eriti märgatav suuremates linnades ning pealinna lähistel. Maapiirkondades pole tendents veel nii selgelt märgatav, näiteks Võru- ja Viljandimaal on purjutamine endiselt sagedasem kui illegaalsete narkootikumide proovimine.

Erinevused eesti- ja venekeelsete koolide õpilaste vahel

Võrreldes 2003. aastaga on 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete uimastite tarbimises toimunud märgatav muutus: Vene õppekeele koolide poiste seas on nii uimastitega katsetamine kui ka regulaarne suitsetamine vähenenud, eesti õppekeele koolide poiste ja tüdrukute seas aga suurenenud. Kui 2003. aastal oli enim regulaarseid suitsetajaid ja narkootikumidega katsetajaid vene õppekeele koolide poiste seas, siis 2007. aastal edestavad eesti koolide noormehed samade näitajate poolest vene noori märgatavalt. Sarnaselt 2003. aastaga on eesti õppekeele koolide poiste hulgas kõige enam ka purjutajaid.



Joonis 26. 15–16-aastaste õpilaste uimastitarbimine soo ja õppekeele lõikes aastal 2007 (%)



Joonis 27. Kanepitooteid proovinud õpilaste osakaal õppekeele lõikes (%)

2007. aasta andmeil on eestikeelsete koolide neidude hulgas narkootikumide proovinuid rohkem kui venekeelsete koolide tüdrukute hulgas (joonis 26). Eestikeelsete koolide tüdrukud on sagedamini proovinud illegaalseid uimasteid (24% vs 17%) ja purjutanud (11% vs 6%). Samas on vene õppekeele koolide tüdrukute hulgas rohkem regulaarseid suitsetajaid (17% vs 13%). Nagu eespool mainitud, on illegaalsete uimastitega katsetamine, purjutamine ning igapäevane suitsetamine poiste seas sagedasem kui tüdrukute seas nii eesti- kui venekeelsetes koolides.

Kõige levinum narkootikum üldhariduskoolide 15–16-aastaste õpilaste seas on kanep. Eesti õppekeele koolide 15–16-aastastest noortest oli marihuaanat või hašišit proovinud 28%, vene õppekeele koolide vastanutest viiendik (joonis 27). Aktiivsemateks katsetajateks on poisid (eestikeelsetes koolides poistest 35%, tüdrukutest 21%; venekeelsetes koolides poistest 29%, tüdrukutest 12%). Võrreldes 2003. aastaga on trend vastupidine – kui 2003. aastal oli kanepitooteid proovinud õpilaste arv suurem vene õppekeele koolides, siis 2007. aastal on kanepitoodetega katsetajaid enam eestikeelsetes koolides.

Lisaks marihuaanale ja hašišile katsetavad eesti koolide õpilased vene koolide noortest sagedamini *crack*'i (4% vs 1%), alkoholi koos tablettidega (5% vs 3%) ning alkoholi koos kanepiga (18% vs 9%). Vene koolide õpilased on seevastu eesti õpilastest sagedamini proovinud *ecstasy*'t (8% vs 5%) või amfetamiini (6% vs 3%).

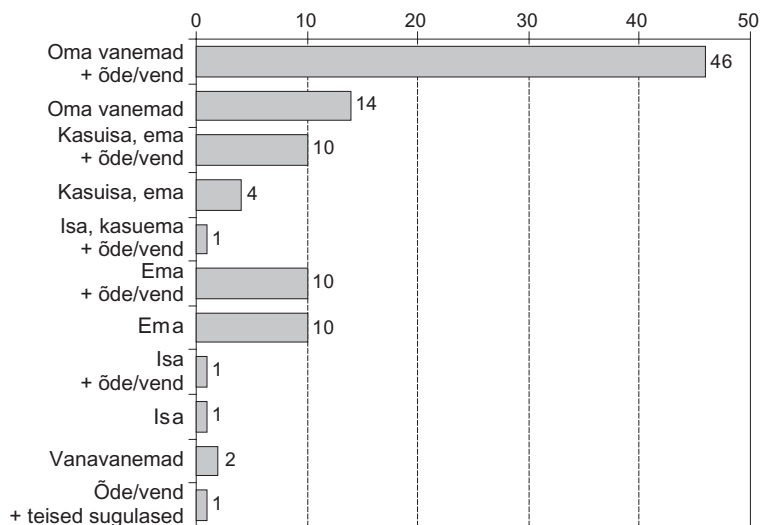
7. KODU JA PEREKOND

Teismeliseiga on aeg, mil lapsest hakkab saama täiskasvanu. Just siis kujunevad välja nooruki väärtushinnangud täiskasvanute maailma kohta ja õpitakse käitumismustreid, mis kinnistuvad pikaks ajaks.

15–16-aastaste noorte jaoks on uimastitarvitamise mõjutajana ilmselt ühel olulisemal kohal sõbrad, kuid endiselt otsitakse toetust ja mõistmist ka vanematelt. Peatükk keskendubki peresuhetele ja vanemate olulisusele nooruki uimasteid puudutava käitumise ja suhtumise kujunemisel.

Peretüübid

Võrreldes 2007. aasta ja eelmiste uurimuste tulemusi, on kahanenud 15–16-aastaste noorte arv, kes elavad koos oma vanemate ja õdede-vendadega. 1999. aastal oli tuumikperedest pärit vastajaid 56%, 2003. aastal 47% ja 2007. aastal 46%. Siiski moodustavad sellised pered enamuse, umbkaudu pooled vastanutest elavad tuumikperekonnas koos ema-isa ja õdede-vendadega. Jättes välja õdede ja vendade olemasolu, võib täheldada, et järjest langeb ka nende noorte arv, kes elavad kahe vanemaga peres. Sellistest peredest vastajate osakaal on kahanenud 1999. aasta 69%-lt 2007. aasta 60%-le. Samal ajal on mõnevõrra kasvanud nende teismeliste arv, kes elavad koos üksikema ja õdede-vendadega (2003 – 8%; 2007 – 10%). Need numbrid annavad tunnistust perekonna kui institutsiooni muutumisest ühiskonnas. Selle tähtsus on kas vähenemas või on muutumas täisväärtusliku perekonna mudel (vt ka tabel 36 lisas).



Joonis 28. 15–16-aastaste õpilaste peretüübid põhigrupidena aastal 2007 (%)

Noorte suhted vanematega ja uimastid

Käitumismustrid ja pagas elus toimetulemiseks saadakse kodust ning pere sisekliima on noore väärtushinnangute kujunemisel tähtsal kohal. Suhted vanematega kipuvad muutuma konfliktseks puberteedieas ja uuringu sihtrühm, 15–16-aastased noored, mahub just sellesse kategooriasse.

Suhted isa ja emaga on võrreldes varasemate uurimustega võrdlemisi sarnased. Suhetega emaga olid väga rahul või rahul 79% (2003. aastal 78%), mitte eriti ja üldse mitte rahul 6% noortest. Suhetega isaga olid 2007. aastal rahul või väga rahul 67% (2003. aastal 69%), mitte eriti ja üldse mitte rahul 11% noortest. Võrreldes 2003. ja 2007. aasta küsitlustulemusi, võib öelda, et noorte rahulolus suhetega ema-isaga olulisi muutusi toimunud ei ole. Neid, kes rahul suhetega emaga, on enam kui neid, kes rahul suhetega isaga.

Seda, kuidas rahulolu oma suhetes vanematega võib olla seotud nooruki tubaka- ja alkoholitarbimise harjumustega, näitavad järgmised numbrid – neist noortest, kes polnud kordagi elus suitsetanud, olid suhetega oma isaga rahul või väga rahul 74% ning emaga 84%. Nendest noortest, kes olid uuringu läbiviimise ajaks suitsetanud elus 40 ja enam korda, olid suhetega oma isaga rahul 61% ning emaga 73% (vt tabel 34 lisas).

Neist noortest, kes polnud end kunagi purju joonud, olid suhetega isaga rahul või väga rahul 23% ja emaga 27%. Neist, kes end 10-aastaselt esimest korda purju jõid, olid suhetega isaga rahul või väga rahul kõigest pisut üle 1%, emaga vaid 2%. Seega võib järeldada, et noorte valmiduses vägijooke pruukida võivad mängida oma rolli rahulolematud suhted vanematega.

Ka uimastitarvitamise puhul võib täheldada, et suhted vanematega on olulised näitajad. 70% vastanutest ei olnud oma elu jooksul kordagi uimasteid proovinud – neist olid suhetega oma isaga rahul või väga rahul 68%, emaga 80%. Üle 40 korra elus uimasteid proovinuid oli 3%.

Teismeeas, kui noore inimese ette kerkivad uudsed probleemid ja küsimused, on väga oluline leida mõistmist ja toetust oma pereringist, vanematelt. Vastanutest 74% tunnistas, et võib peaaegu alati või tihti saada oma vanematelt soojust ja hoolitsust. Emotsionaalset tuge võis vanematelt peaaegu alati või tihti leida 71% vastanutest. Mõlemad protsendid on võrreldes 2003. aasta uuringuga veidi langenud (vastavalt 77% ja 75% noortest). Võib-olla peaks vastust otsima kiirenenud ja tööle orienteeritud elustiilist, mis viimastel aastatel Eestis üha enam levinud ja mille tõttu vanemad enam nii palju aega teismeliste jaoks ei leia.

Vanemate omavahelised suhted ja pere majanduslik olukord

Pere sisekliimat mõjutavad oluliselt mitte ainult lapse ja vanemate, vaid ka vanemate omavahelised suhted. Küsitletutest hindas vanemate omavahelisi suhteid väga heaks või enamjaolt heaks 69% (tabel 37 lisas). Nendest, kes polnud oma elu jooksul kordagi

ühtegi uimastit proovinud, hindas vanemate omavahelisi suhteid väga heaks või enamaolt heaks 70%, neist, kes olid aga uimasteid proovinud 10 ja enam korda, 62%.

Pere halb majanduslik olukord võib samuti pingestada peresiseid suhteid ja viia nooruki marginaalse käitumiseni. Püüd mitte teistest tegevustes maha jääda ja end alaväärsena tunda viib teistmoodi eneseteostuseni, mis võib olla seotud uimastite ja alkoholiga. 15–16-aastastest noortest oli oma pere majandusliku olukorraga väga rahul või rahul 76% (vt ka tabel 35 lisas). Noortest, kes polnud kunagi regulaarselt suitsetanud, olid pere majandusliku olukorraga väga rahul või rahul 78%. Nendest aga, kes olid hakanud iga päev suitsetama 9-aastaselt või nooremalt, suhtusid oma pere finantsolukorda väga rahulolevalt või rahulolevalt vaid 56%.

Vanemlik kontroll

Vanemlikku kontrolli püüti 2007. aasta uuringus mõõta väidetega: *Mu vanemad on kehtestanud ranged reeglid selle kohta, mida ma tohin teha kodus; Mu vanemad on kehtestanud ranged reeglid selle kohta, mida ma tohin teha väljaspool kodu; Mu vanemad teavad, kellega olen õhtuti ja Mu vanemad teavad, kus ma veedan õhtuid.* Vastused anti 5 palli skaalal “peaaegu alati”, “tihti”, “vahel”, “harva”, “peaaegu mitte kunagi”. 19% vastanutest arvas, et vanemad on kehtestanud peaaegu alati või tihti ranged reeglid selle kohta, mida tohib teha kodus ja kodust väljaspool. 56% arvas, et vanemad on harva või peaaegu mitte kunagi kehtestanud reegleid selle kohta, mida tohib teha kodust väljaspool.

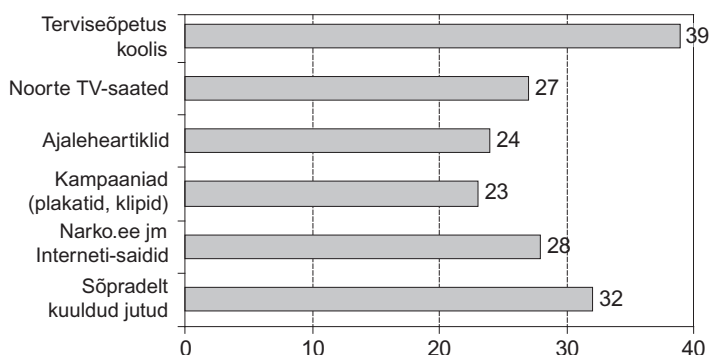
76% nendest, kes ei ole kunagi suitsetanud, väitis, et nende vanemad teavad peaaegu alati või tihti, kellega nad oma õhtuid veedavad. Sama väitis ka 64% nendest, kes ei ole kunagi uimasteid tarvitanud. Õpilastest, kes on oma elu jooksul uimasteid tarvitanud üle 40 korra, teavad aga vaid 51%-l vanemad peaaegu alati või tihti, kellega nad õhtuid veedavad (vt ka tabel 33 lisas).

Vanemate haridustase

Isade puhul oli valdav keskharidus (35%), järgnes kõrgharidus 31%-ga. 13% ei teadnud oma isa haridustaset. Emade puhul oli esirinnas kõrgharidus (43%), seejärel keskharidus (35%). Emade haridustasemest oldi võrreldes isaga ka rohkem teadlikud – vaid 9% ei teadnud, mis haridus emal on. Kõige kõrgema haridusega emad (52%) olid neil lastel, kes uimasteid üle 40 korra elus proovinud. Noortest, kes kunagi elus uimasteid proovinud polnud, oli ema kõrgharidusega 42%-l (tabel 35 lisas).

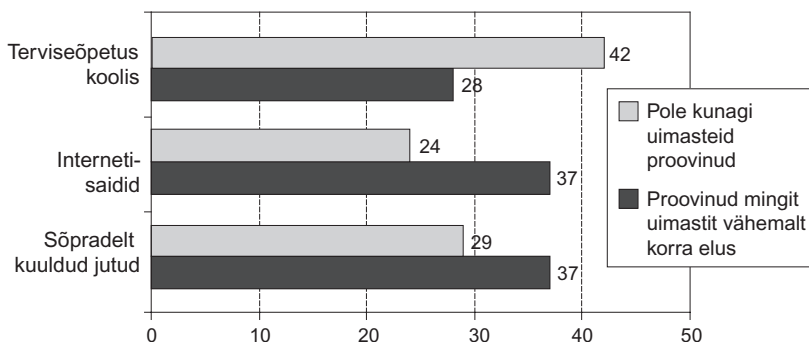
8. TEABEALLIKAD UIMASTITE KOHTA

Teadmine uimastitest mõjutab ka uimastitarvitamisega seotud käitumist, seepärast on infol ja infokanalitel võrdlemisi oluline tähtsus. Viimase küsitluse ankeet sisaldas ka küsimust selle kohta, milliseid teabeallikaid õpilased kasutavad ja usaldavad uimastite kohta info hankimisel (joonis 29). Populaarsemateks ja usaldusväärsemateks infoallikateks osutusid terviseõpetus koolis (39%), sõpradelt kuulnud jutud (32%) ja Internet (28%).

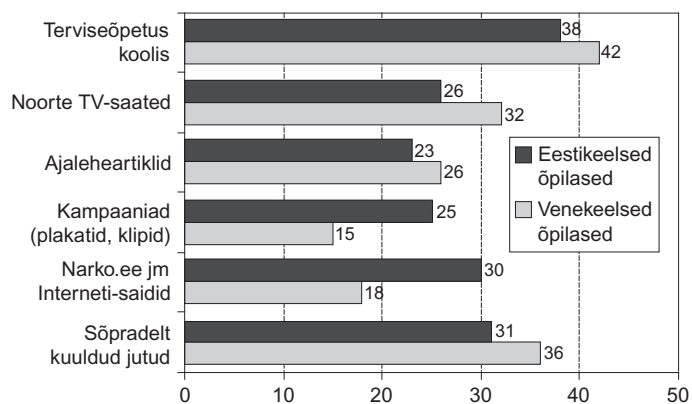


Joonis 29. Kooliõpilaste kasutatavad teabeallikad uimastite kohta (%) (valida võis mitu vastust)

Kui võrrelda noori, kes pole kunagi uimasteid proovinud, ja neid, kes on, usaldavad esimesed enam terviseõpetuse tunde, teised aga sõprade arvamust ja Interneti (noorte) juttu. Usaldusväärsema allikana märkisid terviseõpetuse tunde Pärnu maakonna (54%), Narva (52%) ja Ida-Viru maakonna (45%), Võrumaa (45%), Harjumaa (44%) ja Järva maakonna (44%) koolide õpilased.



Joonis 30. Kooliõpilaste kasutatavad teabeallikad (% narkootikume proovinutest ja mitteproovinutest (valida võis mitu vastust))



Joonis 31. Kooliõpilaste kasutatavad teabeallikad uimastite kohta (% õppekeele järgi)

Mõningad erinevused infoallikate hindamises olid ka rahvusgrupiti. Näiteks Interneti-saidid ja kampaaniad olid tähtsamaks allikaks eestlastele, sõprade jutud, terviseõpetuse tunnid ja meediaallikad venekeelsete koolide õpilastele.

KOKKUVÕTE

Kui jälgida noorte uimastitarvitamise pikemaajalisi trende, siis tarvitamine pigem kasvab. Suur osa 15–16-aastastest õpilastest suitsetab, joob ning katsetab illegaalsete uimastitega. Vaadeldes 1995., 1999. ja 2003. aasta uurimistulemusi kõigis Euroopa riikides, võib öelda, et Eesti ei ole selles osas erand. Kasvutendentsi nii legaalsete kui illegaalsete uimastite tarvitamises võis täheldada Euroopa riikide koolinoorte seas keskmiselt, Eesti aga ületas keskmist mitme näitaja poolest.

Maadevaheline võrdlus 2003. aastal tõi välja keskmisest kõrgema purjutajate arvu Eestis. Mis puudutab illegaalsete uimastitega katsetajate arvu muutumist Eestis võrreldes Euroopa keskmisega, siis eelmiste uurimuste tulemusel (1995, 1999, 2003) iseloomustas Eestit selle hüppeline ja kiire tõus. Kui 1995. aastal oli illegaalsete uimastite tarvitamine Eestis veel Euroopa keskmisest madalam, siis 1999. aastal oli narkootikumide (v.a marihuaana) tarvitajate osakaal Euroopa keskmisest pisut kõrgem (ESPAD 95; ESPAD 99). 2003. aastaks oli ka kanepitarvitajate osakaal tõusnud Euroopa keskmisest kõrgemaks.

Uimastitega katsetamist Eestis mõjutab nende võrdlemisi madal hind ja kerge kättesaadavus. Kui kanepi kättesaadavust hindasid Eesti noored 2003. aastal võrreldes Euroopa keskmisega madalamaks, siis *ecstasy* ja amfetamiin olid nende hinnangul kergemini hangitavad kui Euroopas keskmiselt. Seda võib seletada kanepi ja teiste uimastite suurema eristamisega mujal (eriti Lääne-Euroopas) – kanepitarvitamisse suhtub kogu ühiskond sageli tolerantsemalt kui teistesse uimastitesse. Kui võrrelda 2007. aasta uurimistulemusi varasematega, võib täheldada teatavat stabiliseerumist. Suurt tarvitajate/katsetajate arvu tõusu, mis iseloomustas kahe eelneva uurimuse võrdlust (1999 ja 2003), enam ei ole. Vastupidi, legaalsete uimastite ning ka mõne illegaalse uimasti osas on tarvitajate osakaal vähenenud.

Tubakaga katsetajate ja regulaarsete suitsetajate arv on võrreldes viimase uurimusega oluliselt langenud nii poiste kui tüdrukute seas. Kui 2003. aastal iseloomustas suitsetavate tüdrukute arvu lähenemine poiste omale, siis 2007. aasta uurimuse tulemusel ei ole vahe tüdrukute ja poiste tarvitamises enam kahanenud.

1999. ja 2003. aasta võrdlusest selgus, et kange alkoholi tarvitamine kasvas hüppeliselt. 2007. aastal oli kange alkoholi tarvitajate arv võrdlemisi suur, aga võrreldes 2003. aastaga pisut vähenenud. Samuti oli veelgi vähenenud veini tarvitamine, seda eriti tüdrukute seas. Noored joovad peamiselt kas siis kanget alkoholi või segujooke ja siidrit. Nii alkoholi kui tubaka kättesaadavus peegeldavad karmima müügipoliitika mõjusid – õpilaste arv, kes peavad seda kergeks, on vähenenud. Samas hindab endiselt üle poole õpilastest nii alkoholi kui tubaka kättesaadavust kergeks ning keskmiselt viiendik küsitletuist on endale ka ise alkoholi ostnud.

Illegaalsete uimastitega katsetajate osakaal on võrreldes 2003. aastaga tõusnud, kuid pikemaajalisi trende jälgides on kasvutempo aeglustunud. Peamiseks uimastiks, millega teismelised katsetavad, on endiselt kanep. Kui varasemate uurimuste tulemusel iga korruga kanepiga katsetajate arv kahekordistus, siis nüüd on tarvitajate osakaalu tõus väiksem. Samas on üsna märkimisväärselt tõusnud õpilaste osakaal, kellel on kanepitarvitajatest sõpru või tuttavaid. Lisaks sellele, et see võib olla kaudne indikaator, näitamaks kanepi levimist, võib see tähendada ka seda, et kanepi suitsetamine muutub üha vähem taunitavaks ja selle tarvitajad seda oma sõprade eest enam ei varja. Arvestatavalt on kasvanud ka õpilaste osakaal, kes peavad marihuaanat kergesti kättesaadavaks. Kõige levinum kanepi saamise viis on otsekontakt diileriga – kas siis telefoni teel või tema kodus kohtudes. Nagu on kirjeldatud raamatu teises peatükis, on uimastite vahendajatesse suhtumine võrdlemisi tolerantne. Uimastid levivad, kuna on kaasatud hulk noori, kes sellega väikses mahus tegelevad, ning paljudes sõpruskondades on inimene, kes teisi uimastitega varustab. Noored ei mõtle sellest kui kuritegevusest, vaid kui rahateenimise vahendist (Allaste 2005). Võrreldes varasema uurimusega on kasvanud õpilaste arv, kes on oma esimese uimasti sõbralt ostnud. See näitab ühelt poolt, et uimastite müümine muutub tavalisemaks. Teisalt võib see viidata noorte suuremale huvile uimastitega katsetada – esmakordne tarvitamine sõprade ringis (mis oli ka selle uurimuse puhul levinuim esimese uimasti saamise viis) viitab pigem juhuslikule proovimisele, ostmine jälle suuremale huvile.

Kui legaalsete uimastite tarvitamise puhul varasemates uurimustes vahed tüdrukute ja poiste vahel kahanesis ja nüüd on jäänud eelmise uurimuse tasemele, siis illegaalsete uimastite tarvitamises on tüdrukute ja poiste osakaalu erinevus stabiilne, kanepi tarvitamise osas on vahe isegi suurenenud, s.t kanepitarvitajaid on tulnud juurde vaid poiste arvelt. Kuigi võib rääkida teatavast kanepi normaliseerumisest osas noorsookultuurides, tundub tegemist olevat piisavalt keelatud tegevusega, millega läheb kaasa palju vähem tüdrukuid kui poisse. Siin mängivad olulist rolli ka ühiskonnas kehtivad reeglid ja tabud. Deviantne käitumine (mida uimastitega katsetamine ühiskonnale kahtlemata on) on patriarhaalses ühiskonnas poiste jaoks kergemini aktsepteeritav kui tüdrukute jaoks.

Kui varasemate uurimuste tulemusel oli Eestis amfetamiini tarvitajate osakaal suur (pea kõrgeim Euroopas), siis nüüdseks on see kahanenud. *Ecstasy*'ga katsetajate arv on jäänud samaks (kasvanud vähem kui 1%). Samas on amfetamiini ja *ecstasy*'ga katsetajad teinud seda järjest nooremalt. Eriti raskeid narkootikume, nagu heroini ja *crack*'i proovinute arv on mõnevõrra tõusnud. Nagu kanepi puhul, on ka teiste uimastitega katsetajate seas rohkem poisse; ainetel puhul, mille tarvitamises vahe pole eriti suur (amfetamiin ja *ecstasy*), on tüdrukud enam katsetajad ning poisid enam korduvkasutajad.

Nii legaalseid kui illegaalseid uimasteid tarvitavad enam rahuldava õppeedukusega ja sageli koolist puuduvad õpilased. Samas on võrreldes varasema uurimusega märgatavalt tõusnud hästi õppivate noorte osakaal, kes on katsetanud illegaalsete uimastitega; rahuldavalt õppivate noorte osakaal on seejuures tõusnud õige pisut. Mõnedes Eesti piirkondades, suurlinnades ja pealinna ümbruses on uimastitega katsetajate arv suurem lauspurjutajatest. See võib olla märgiks, et uimastitega katsetamise osas muututakse järjest tolerantsemaks.

Kui vaadata erinevusi õppekeele järgi, on toimunud suur muutus illegaalsete uimastitega katsetamisel. Kui varasemate uurimuste tulemusel oli uimastitega katsetajaid rohkem venekeelsete kui eestikeelsete õpilaste seas, siis 2007. aasta uurimistulemused on vastupidised. Kanepiga katsetajate osakaal on venekeelsete noorte seas peaaegu poole väiksem kui eelmise uurimuse ajal, eestikeelsete noorte seas aga märgatavalt kasvanud. Selliste muudatuste seletusi või põhjuseid uurimusest välja lugeda pole võimalik ja sellel teemal saab vaid spekuloida. Seletusi otsides tuleks arvesse võtta nii piirkonda kui õppekeelt. Venekeelsed koolid on valdavalt Tallinnast või Ida-Virumaalt ja selle aasta tulemused näitasid uimastite osakaalu langust Ida-Virumaa linnades. Tegemist on piirkonnaga, kus probleemsete süstivate narkomaanide arv suur ja narkomaania kõige ebameeldivamad küljed nähtav probleem. On võimalik, et see on tekitanud negatiivseid hoiakuid kõigi illegaalsete uimastite suhtes ja noored katsetavad nendega vähem. Teistes piirkondades on eelkõige kanepisse suhtumine muutunud pigem tolerantsemaks. Venekeelsete koolide tüdrukud joovad end purju ja katsetavad uimastitega oluliselt vähem kui eestikeelsete koolide tüdrukud. Suure tõenäosusega on traditsioonilised soorollid venekeelsete noorte seas veelgi selgemad kui eestikeelsete noorte seas.

Nagu varasematelgi uuringuaastatel, on uimastikatsetajaid ja purjutajaid enam nende seas, kes suhetega vanematega ja majandusliku olukorraga vähem rahul ning kelle vanematel puudub kontroll teismelise tegevuse üle. Mõnevõrra on langenud õpilaste hulk, kes saavad oma vanematelt soojust ja hoolitsust. Võib-olla peaks vastust otsima kiirenenud ja tööle orienteeritud elustiilist, mis viimastel aastatel Eestis üha enam levinud ja mille tõttu vanemad enam nii palju aega teismelise jaoks ei leia.

Lõpetuseks meenutaks lugejale veel kord, et tegemist on kooliõpilaste küsitlusega, mille eesmärgiks on välja tuua üldiseid trende tavaliste noorte seas. Sihtrühm on juba moodustatud sellisena, et kõige probleemsemad noored, kes on suure tõenäosusega koolist välja langenud või ei ole gümnaasiumisse pääsenud ja kes ilmselt uimastitega enam liialdavad, on jäänud kõrvale.

KASUTATUD KIRJANDUS

- ALLASTE, A.-A. (toim). 2004. *Trendid koolinoorte uimastitarvitamises*. Tallinn: TPÜ kirjastus.
- ALLASTE, A.-A. 2005. Uimastitarvitajate kultuurid. – Allaste, A.-A., Lagerspetz, M., Kurbatova, A. *Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas*. Tallinn: Valgus.
- ESPAD 2000. The 1999 ESPAD Report. Alcohol and other Drug Use among Students in 30 European Countries. Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs, CAN.
- ESPAD 2004. The 2003 ESPAD Report. Alcohol and other Drug Use among Students in 35 European Countries. Stockholm, The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs, CAN.
- KOBIN, M. 2006. *Narkootikumide vahendajad koolinoorte seas*. Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi ühiskonnateooria õppetool. [Bakalaureusetöö.]
- NARUSK, A. 1996. *Noored ja uimastid*. Tallinn: Akadeemia trükk.
- PARKER, H., ALDRIDGE, J., MEASHAM, F. 1998. *Illegal Leisure. The Normalization of Adolescent Recreational Drug Use*. London: Routledge.
- SALASUO, M., ALLASTE, A.-A. 2003. La culture du “clubbing” globale et locale: une comparaison de la scène culturelle des drogues dans les clubs en Estonie et en Finlande. – *Psyhhotropes* 2003/3-4, 9, 153–162.
- VIHMA, P. 2006. *Kanepisuitsetamise sotsiaalne kontroll. Eesti ja Itaalia võrdlus*. Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaarinstituudi ühiskonnateooria õppetool. [Bakalaureusetöö.]

LISA: Tabelid

Tabel 1. Valiku suurus ja vastanud õpilaste osakaal

	Klasse üldse	Valikuisse sattunud klasside arv	Küsitluses osalenud klasside arv
Klassid			
Põhikoolide 8. ja 9. klassid	7 832	41	37
Keskoolide/gümnaasiumide 8., 9. ja 10. klassid	39 112	273	252
Klasside üldarv	46 944	314	289

	Õpilaste arv valikuisse sattunud klassides		Küsitluses osalenud õpilaste arv		1991 sündinud õpilaste arv			Osalenud õpi- laste osakaal (%)	
	kokku	poisid	tüd- rukud	kokku	poisid	tüd- rukud	kokku	vali- kust	neist 91. a. sünd.
Õpilased									
Põhikoolides	645	206	233	439	131	126	257	68	59
Keskoolides ja gümnaasiumides	7 740	2 682	2 831	5 512	1 061	1 063	2 124	71	39
Kokku õpilasi	8 385	2 888	3 064	5 961	1 192	1 189	2 381	71	40

Tabel 2. Valiku territoriaalne jaotus

	Poisid	Tüdru- kud	Eesti õppe- keelega	Vene õppe- keelega	Kõik õpilased, %
Tallinn	32	32	27	51	32
Harjumaa	6	7	8	–	6
Hiiumaa	1	1	1	–	1
Ida-Virumaa	2	3	1	8	3
Kohtla-Järve	2	3	–	12	2
Narva	4	4	1	17	4
Jõgevamaa	2	1	2	–	2
Järvamaa	2	1	2	–	2
Läänemaa	4	3	4	–	3
Lääne-Virumaa	6	7	7	1	6
Põlvamaa	4	3	4	–	3
Pärnu	6	6	7	3	6
Pärnumaa	2	2	3	–	2
Raplamaa	3	1	3	–	2
Saaremaa	2	3	3	–	3
Tartu	10	10	11	6	10
Tartumaa	4	3	4	–	4
Valgamaa	1	2	2	–	2
Viljandimaa	4	4	5	2	4
Võrumaa	3	4	5	–	4
Kokku 2381	50%	50%	81%	19%	100

Tabel 3. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	25.2	19.0	9.7	6.5	7.4	5.2	26.9
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	5.7	7.9	10.7	12.0	18.2	16.0	29.6
Olnud purjus (kõikused kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	4.9	0.4	13.2	5.1	3.4	1.3	1.7
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	92.9	4.0	1.5	0.6	0.3	0.3	0.3
Marihuaana või hašiš	73.8	12.7	4.9	2.7	2.2	1.5	2.3
Amfetamiinid	96.2	2.3	0.3	0.5	0.3	0.2	0.2
LSD ja teised hallutsinogeenid	97.3	1.8	0.3	0.2	0.2	0.0	0.1
<i>Crack</i>	97.1	1.7	0.7	0.2	0.1	0.1	0.1
Kokaiin	97.9	1.1	0.4	0.2	0.2	0.0	0.1
Netaliin	99.5	0.3	0.0	0.0	0.1	–	0.0
Heroiin	98.7	0.9	0.2	0.0	0.0	–	0.2
<i>Ecstasy</i>	94.3	3.2	0.8	0.5	0.5	0.2	0.3
Seened (“Magic Mushrooms”)	96.9	2.0	0.6	0.2	0.1	0.0	0.1
GHB (geebekas, geps, korgijook)	98.9	0.5	0.2	0.3	0.0	0.0	0.1
Anaboolsed steroidid	98.9	0.6	0.2	–	0.3	–	0.1
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99.5	0.2	0.1	0.1	–	–	0.0
Alkohol koos tablettidega	95.2	3.9	0.3	0.3	–	0.2	0.1
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	83.9	9.2	2.7	2.1	0.9	0.5	0.8
Ketamiin	99.3	0.4	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
Popper	93.4	3.1	1.4	0.6	0.5	0.4	0.5
Inhalandid	91.3	5.7	1.3	0.9	0.4	0.2	0.3
Mingi illegaalne uimasti	66.5	15.7	6.3	3.4	2.7	2.2	3.1
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiši	80.5	10.3	3.8	1.6	1.4	1.1	1.3
		Mitte kunagi	< 3 nädala jooksul	> 3 nädala jooksul			
Rahustid, uinutid arsti korraldusel		94.0	5.1	1.0			

Tabel 4. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	20.2	20.0	8.5	7.0	7.1	4.6	32.3
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	6.4	9.1	10.5	11.4	14.9	14.7	33.1
Olnud purjus (kõikused kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	42.4	28.4	14.8	5.5	4.3	1.9	2.7
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	93.7	3.9	1.2	0.6	0.3	0.1	0.3
Marihuaana või hašiš	66.6	15.9	5.7	3.1	3.3	1.9	3.7
Amfetamiinid	95.7	2.3	0.4	0.6	0.4	0.3	0.3
LSD ja teised hallutsinogeenid	97.2	1.6	0.4	0.1	0.3	0.1	0.3
<i>Crack</i>	96.0	2.0	1.0	0.2	0.3	0.2	0.2
Kokaiin	97.5	1.1	0.6	0.2	0.3	0.1	0.2
Netaliin	99.2	0.3	0.1	0.1	0.2	–	0.1
Heroiin	98.2	1.0	0.3	0.1	0.1	–	0.3
<i>Ecstasy</i>	93.8	3.7	0.6	0.5	0.4	0.3	0.7
Seened (“Magic Mushrooms”)	97.8	2.6	0.8	0.3	0.3	0.1	0.3
GHB (geebekas, geps, korgijook)	98.6	0.3	0.3	0.4	0.1	0.1	0.2
Anaboolsed steroidid	98.3	0.8	0.2	–	0.5	–	0.2
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99.2	0.3	0.3	0.2	–	–	0.1
Alkohol koos tablettidega	96.0	3.1	0.2	0.2	–	0.3	0.2
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	80.4	10.2	3.5	3.0	1.0	0.8	1.2
Ketamiin	99.2	0.3	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
Popper	93.3	3.1	1.4	0.5	0.7	0.4	0.6
Inhalandid	89.5	6.4	1.8	1.2	0.4	0.2	0.6
Mingi illegaalne uimasti	61.0	18.1	6.4	3.6	3.7	2.2	5.0
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiš	80.9	9.8	3.6	1.3	1.6	0.9	1.9
				Mitte kunagi	< 3 nädala jooksul	> 3 nädala jooksul	
Rahustid, uinutid arsti korraldusel				94.3	4.7	1.0	

Tabel 5. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Tubakas							
Suitsetanud sigarette	29.9	18.0	10.9	5.9	7.8	5.9	21.6
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	5.0	6.6	10.8	12.5	21.5	17.3	26.2
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	47.4	32.5	11.5	4.6	2.6	0.8	0.6
Teised uimastid							
Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)	92.1	4.1	1.9	0.7	0.4	0.6	0.3
Marihuaana või hašiš	81.0	9.5	4.1	2.3	1.1	1.1	0.9
Amfetamiinid	96.8	2.3	0.3	0.4	0.2	0.1	–
LSD ja teised hallutsinogeenid	97.5	1.9	0.3	0.3	–	–	–
Crack	98.1	1.4	0.4	0.1	–	–	–
Kokaiin	98.3	1.2	0.2	0.3	0.1	–	–
Netaliin	99.8	0.2	–	–	–	–	–
Heroiin	99.2	0.8	0.1	–	–	–	–
Ecstasy	94.9	2.8	1.1	0.5	0.6	0.2	–
Seened (“Magic Mushrooms”)	98.2	1.4	0.3	0.1	–	–	–
GHB (geebekas, geps, korgijook)	99.2	0.6	0.1	0.1	–	–	–
Anaboolsed steroidid	99.4	0.4	0.2	–	–	–	–
Veenisisene süstimine (heroiin, kokaiin, amfetamiinid)	99.7	0.2	–	0.1	–	–	–
Alkohol koos tablettidega	94.3	4.6	0.4	0.5	–	0.1	0.1
Alkohol koos marihuaana/hašišiga	87.5	8.1	1.9	1.3	0.8	0.2	0.3
Ketamiin	99.4	0.4	0.1	0.1	–	–	–
Popper	93.6	3.1	1.4	0.7	0.4	0.4	0.3
Inhalandid	93.1	5.1	0.8	0.6	0.3	0.2	–
Mingi illegaalne uimasti	72.0	13.2	6.3	3.2	1.8	2.2	1.3
Mingi illegaalne uimasti peale marihuaana või hašiši	80.1	10.9	4.0	2.0	1.2	1.3	0.6
				Mitte kunagi	< 3 nädala jooksul	> 3 nädala jooksul	
Rahustid, uinutid arsti korraldusel		93.7			5.4	0.9	

Tabel 6. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	12.8	17.7	16.8	16.2	15.9	9.8	10.7
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	57.7	30.2	7.0	2.2	1.7	0.6	0.6
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	80.8	10.7	3.4	1.9	1.4	0.9	1.0
Inhalandid	96.3	2.1	0.8	0.3	0.3	0.0	0.2

Tabel 7. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	15.4	17.6	14.8	14.5	15.7	9.8	12.3
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	56.8	29.3	7.1	2.6	2.4	0.7	1.0
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	75.2	13.2	3.9	2.7	2.2	1.3	1.5
Inhalandid	95.3	2.5	1.1	0.4	0.3	0.1	0.3

Tabel 8. Uimastite kasutamise sagedus viimasel 12 kuul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Alkohol							
Tarvitanud alkoholi	10.3	17.8	18.8	17.8	16.2	9.9	9.2
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	58.6	31.2	7.0	1.7	0.9	0.5	0.2
Teised uimastid							
Marihuaana või hašiš	86.4	8.2	2.9	1.0	0.6	0.4	0.4
Inhalandid	97.3	1.6	0.5	0.3	0.3	–	–

Tabel 9. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: kõik õpilased (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	39.9	32.2	15.1	7.3	3.7	0.9	1.0
sh õlut	65.0	19.0	8.1	3.3	2.5	1.0	1.1
veini	69.9	21.1	4.9	2.3	1.0	0.4	0.4
kanget alkoholi	56.0	24.0	10.7	5.2	2.3	0.8	0.9
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	87.5	9.8	1.5	0.5	0.3	0.1	0.0
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	93.8	3.8	1.0	0.6	0.6	0.1	0.2
Nuusutanud mingit keemilist ainet	98.8	0.6	0.3	0.1	0.0	0.1	0.1
	0	<1	<1	1-5	6-10	11-20	21+
		nädalas	päevas	päevas	päevas	päevas	päevas
Suitsetatud sigarettide arv	70.5	7.6	4.0	8.0	4.7	2.7	2.5

Tabel 10. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: poisid (%)

	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	41.7	29.0	15.4	7.5	4.3	0.7	1.5
sh õlut	51.1	23.9	11.8	5.6	4.1	1.5	2.0
veini	74.9	17.4	3.7	2.3	0.6	0.3	0.7
kanget alkoholi	56.3	22.2	11.0	5.7	2.5	0.7	1.6
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	85.8	10.5	2.0	0.7	0.4	-	0.5
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	91.1	4.8	1.8	0.9	0.9	0.3	0.3
Nuusutanud mingit keemilist ainet	98.1	0.8	0.5	0.2	0.1	0.2	0.2
	0	<1	<1	1-5	6-10	11-20	21+
		nädalas	päevas	päevas	päevas	päevas	päevas
Suitsetatud sigarettide arv	67.7	6.4	4.3	7.3	6.2	4.6	3.5

Tabel 11. Uimastite kasutamise sagedus viimase 30 päeva jooksul: tüdrukud (%)

	Kordade arv						
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20–39	40+
Kokku tarvitanud alkoholi:	38.1	35.3	14.7	7.1	3.2	1.1	0.5
sh õlut	79.0	14.1	4.5	0.9	0.8	0.4	0.2
veini	64.9	24.8	6.0	2.2	1.4	0.4	0.2
kanget alkoholi	55.8	25.8	10.3	4.8	2.0	1.0	0.3
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid)	89.2	9.1	1.0	0.4	0.1	0.2	0.1
Tarvitanud marihuaanat või hašišit	96.3	2.9	0.2	0.3	0.3	–	0.1
Nuusutanud mingit keemilist ainet	99.4	0.4	0.2	–	–	–	–
	0	<1	<1	1–5	6–10	11–20	21+
		nädalas	päevas	päevas	päevas	päevas	päevas
Suitsetatud sigarettide arv	73.3	8.8	3.7	8.7	3.2	0.9	1.4

Tabel 12. Viimasel korral tarvitatud alkoholi kogused (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Õlu			
Pole kunagi õlut joonud	13.7	31.7	22.6
Viimasel korral õlut ei joonud	23.6	50.0	36.8
Vähem kui pudeli/purgi (alla 0,5 l)	20.4	10.7	15.6
1–2 pudelit/purki (0,5–1 l)	23.4	6.0	14.7
3–4 pudelit/purki (1–2 l)	10.0	1.2	5.6
Üle 4 pudeli/purgi (üle 2 l)	8.9	0.4	4.7
Siider			
Pole kunagi siidrit joonud	21.3	14.3	17.8
Viimasel korral siidrit ei joonud	36.9	28.0	32.5
Vähem kui pudeli/purgi (alla 0,5 l)	16.2	29.9	23.0
1–2 pudelit/purki (0,5–1 l)	17.4	23.1	20.3
3–4 pudelit/purki (1–2 l)	5.0	3.7	4.3
Üle 4 pudeli/purgi (üle 2 l)	3.1	1.0	2.1
Alkoholiga segujoogid			
Pole kunagi alkoholiga segujooke joonud	22.9	16.2	19.5
Viimasel korral neid ei joonud	38.5	40.9	39.7
Vähem kui 2 pudelit/purki (alla 0,5 l)	20.4	29.7	25.1
2–3 pudelit/purki (0,5–1 l)	12.1	10.2	11.1
4–6 pudelit/purki (1–2 l)	4.4	2.5	3.4
7 ja enam pudelit/purki (üle 2 l)	1.7	0.6	1.2
Vein			
Pole kunagi veini joonud	24.5	18.3	21.4
Viimasel korral veini ei joonud	49.6	50.8	50.2
Vähem kui 2 klaasi (alla 0.2 l / 20 cl)	16.6	21.3	19.0
2–3 klaasi kuni pool pudelit (20–40 cl)	5.5	7.3	6.4
4–6 klaasi (pool pudelit kuni pudel e. 41–74 cl)	1.8	1.8	1.8
Üle 6 klaasi (1 pudel või rohkem e. ≥ 75 cl)	2.0	0.5	1.3
Kange alkohol			
Pole kunagi kangeid jooke joonud	23.6	23.4	23.5
Viimasel korral kangeid jooke ei joonud	29.6	33.5	31.5
Vähem kui 2 drinki (alla 7 cl)	11.2	17.3	14.2
2–3 drinki (8–15 cl)	13.2	14.0	13.6
4–6 drinki (16–24 cl)	9.5	8.0	8.8
Üle 6 drinki (≥ 25 cl)	13.0	3.8	8.4

Tabel 13. Koht, kus viimati alkoholi tarvitati (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Pole kunagi alkoholi tarvitanud	14.5	9.7	12.1
Kodus	25.0	28.1	26.5
Kellegi teise kodus	44.6	50.3	47.5
Tänaval, pargis, rannal, vm avalikus kohas	22.7	13.6	18.2
Baaris, kohvikus, pubis	7.6	9.4	8.5
Diskol, peol	10.8	15.7	13.2
Restoranis	1.5	2.3	1.9
Mujal	13.2	9.4	11.3

Tabel 14. Alkohoolsete jookide endale ostmise sagedus viimasel 30 päeval (toidupoes, alkoholi-
poest, kioskist või bensiinijaamast, %)

	Kordade arv					
	0	1–2	3–5	6–9	10–19	20+
Kõik õpilased						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	80.9	10.1	4.7	2.0	1.1	1.3
Vein	91.7	5.1	1.9	0.6	0.2	0.4
Kanged alkohoolsed joogid	80.1	11.1	4.5	2.3	0.8	1.1
Poisid						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	68.9	15.4	8.1	3.5	1.9	2.2
Vein	91.2	5.1	2.2	0.6	0.3	0.6
Kanged alkohoolsed joogid	75.3	12.7	5.6	3.0	1.1	2.2
Tüdrukud						
Õlu (mitte alkoholivaba õlu)	92.9	4.7	1.4	0.5	0.2	0.3
Vein	92.3	5.1	1.6	0.7	0.2	0.2
Kanged alkohoolsed joogid	84.9	9.5	3.5	1.5	0.5	0.1

Tabel 15. Jõid 5 või enam napsu (drinki) järjest ühel joomiskorral viimase 30 päeva jooksul (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Ei kordagi	43.2	49.3	46.2
Üks kord	12.3	14.0	13.2
Kaks korda	11.6	11.1	11.4
Kolm kuni viis korda	15.8	14.5	15.2
Kuus kuni üheksa korda	10.0	7.6	8.8
10 või enam korda	7.1	3.5	5.3

Tabel 16. Alkoholi tarvitamisega seotud tagajärjed (“väga tõenäoline” või “tõenäoline” vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Positiivsed tagajärjed			
On lõbus olla	78.9	83.8	81.4
Tunneb end lõdvestununa	60.4	61.4	60.9
On sõbralik ja vastutulelik	56.8	58.8	57.8
Unustab oma mured	54.1	51.7	52.9
Tunneb end õnnelikuna	46.1	48.6	47.3
Negatiivsed tagajärjed			
Kahjustab tervist	65.0	73.7	69.3
On pohmell	41.0	32.8	36.9
Teeb midagi kahetsusväärset	35.4	36.8	36.1
Tunneb end halvasti	23.1	22.8	23.0
Satub sekeldustesse politseiga	30.3	21.4	25.7
Ei saa joomist lõpetada	13.5	10.8	12.1

Tabel 17. Purjus olemise skaala viimasel joomise korral (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Ei ole kunagi alkoholi tarvitanud	6.2	4.7	5.5
1 (üldse mitte)	23.9	29.7	26.8
2	10.6	16.9	13.8
3	13.2	13.4	13.3
4	11.1	9.6	10.3
5	8.7	9.5	9.1
6	7.3	4.9	6.1
7	7.2	5.8	6.5
8	4.6	2.9	3.7
9	3.0	0.8	1.9
10 (nii purjus, et ei suutnud jalul seista)	4.2	1.8	3.0

Tabel 18. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: kõik õpilased (%)

	Pole ka- sutanud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a +
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	25.0	32.5	11.2	12.0	13.3	5.7	0.3
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	22.9	21.3	11.9	14.7	17.7	10.4	1.0
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	28.9	8.2	7.8	13.8	23.7	15.7	1.9
Oli purjus	31.4	8.3	7.7	14.0	21.6	15.5	1.5
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	24.9	34.0	12.2	11.7	11.1	5.7	0.3
Alustas igapäevast suitsetamist	72.1	3.6	3.6	5.2	8.2	6.1	1.1
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	96.6	0.3	0.4	0.3	0.8	1.4	0.1
Proovis rahusteid v uinuteid (arsti korralduseta)	93.3	1.3	0.7	1.0	1.9	1.6	0.3
Proovis marihuaanat või hašišit	73.2	1.0	1.1	3.2	10.8	9.9	0.8
Proovis <i>ecstasy</i> 't	94.9	0.4	0.4	0.4	1.6	2.1	0.2
Nuusutas mingit keemilist ainet	92.1	1.9	0.8	1.4	2.0	1.6	0.3
Proovis alkoholi koos tablettidega	94.5	0.2	0.1	0.6	1.8	2.4	0.4

Tabel 19. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: kõik poisid (%)

	Pole ka- sutanud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a +
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	15.4	39.4	13.1	13.7	13.3	4.7	0.4
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	25.6	28.1	12.4	10.5	13.5	8.6	1.2
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	26.8	11.9	9.2	13.4	23.4	13.3	2.1
Oli purjus	29.3	13.0	8.7	14.2	20.7	12.6	1.5
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	20.3	43.5	11.9	10.5	8.8	4.7	0.3
Alustas igapäevast suitsetamist	68.2	5.8	4.8	6.3	8.7	5.1	1.1
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	96.3	0.5	0.6	0.3	0.8	1.4	0.2
Proovis rahusteid v uinuteid (arsti korralduseta)	94.1	1.4	0.7	0.6	2.0	1.0	0.3
Proovis marihuaanat või hašišit	65.7	1.8	1.8	3.5	13.8	12.4	1.0
Proovis <i>ecstasy</i> 't	94.6	0.9	0.4	0.3	1.5	2.0	0.3
Nuusutas mingit keemilist ainet	89.9	3.0	0.8	1.9	2.1	1.8	0.5
Proovis alkoholi koos tablettidega	95.6	0.5	0.1	0.3	1.6	1.6	0.3

Tabel 20. Vanus, mil esimest korda kasutati uimasteid: tüdrukud (%)

	Pole kasutanud	11 ja varem	12 a	13 a	14 a	15 a	16 a +
Alkohol							
Õlu (vähemalt 1 klaas)	34.6	25.5	9.4	10.2	13.3	6.7	0.3
Vein või šampus (vähemalt 1 klaas)	20.1	14.6	11.5	18.9	21.8	12.2	0.9
Kange alkohol (vähemalt 1 klaas)	30.9	3.6	6.4	14.1	24.0	18.1	1.8
Oli purjus	33.4	3.7	6.7	13.9	22.4	18.4	1.5
Tubakas							
Suitsetas esimese sigareti	29.6	24.7	12.5	13.0	13.4	6.6	0.3
Alustas igapäevast suitsetamist	76.0	1.5	2.5	4.0	7.7	7.1	1.0
Teised uimastid							
Proovis amfetamiine	96.9	0.2	0.6	0.3	0.8	1.4	0.1
Proovis rahusteid v uinuteid (arsti korralduseta)	92.5	1.4	0.7	1.4	1.7	2.2	0.3
Proovis marihuaanat või hasišit	80.7	0.2	0.5	2.9	7.9	7.4	0.5
Proovis <i>ecstasy</i> 't	95.2	0.1	0.3	0.5	1.7	2.1	0.1
Nuusutas mingit keemilist ainet	94.3	1.0	0.7	0.8	1.9	1.5	–
Proovis alkoholi koos tablettidega	93.5	–	0.1	0.8	2.0	3.1	0.4

Tabel 21. Kellelt ja kuidas on esimene kord illegaalset uimastit saadud (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Pole kunagi uimasteid kasutanud	67.3	81.0	74.2
Sain vanemalt vennalt/õelt	0.9	0.8	0.8
Sain endast vanemalt sõbralt	8.6	7.0	7.8
Sain sõbralt (eakaaslaselt/ nooremalt)	9.3	4.3	6.8
Sain ühelt, kellest olin kuulnud, kuid ise ei tundnud	1.9	1.6	1.8
Sain päris võõralt	0.5	0.8	0.6
Sai jagatud sõprade ringis	12.9	11.0	11.9
Ostsin sõbralt	6.4	2.7	4.6
Ostsin ühelt, kellest olin kuulnud, kuid ise ei tundnud	2.4	1.0	1.7
Ostsin päris võõralt	1.2	0.4	0.8
Sain isalt/emalt (kasuisalt/kasuemalt)	0.1	0.1	0.1
Võtsin kodust ilma vanema loata	0.3	0.1	0.2
Muud moodi	2.3	0.4	1.4

Tabel 22. Narkootikumide proovimise põhjused (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Pole kunagi proovinud ühtegi uimastit	66.8	80.6	73.7
Tahtsin kaifi saada	7.5	3.4	5.4
Ei tahtnud seltskonnast erineda	1.8	0.7	1.2
Ei olnud midagi teha	2.8	1.1	2.0
Olin uudishimulik	22.5	16.7	19.6
Tahtsin unustada oma mured	2.4	1.9	2.2
Teistel põhjustel	2.5	0.9	1.7
Ma ei mäleta	1.8	0.8	1.3

Tabel 23. Kohad, kust võiks kergesti osta marihuaanat või hašišit (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Ma ei tunne selliseid kohti	54.2	55.0	54.6
Tänaval, pargis	8.9	7.5	8.2
Koolis	7.4	7.2	7.3
Diskol, peol, baaris, kohvikus, pubis	6.9	12.3	9.6
Diileri (müüja) kodus	10.6	11.9	11.2
Interneti kaudu	4.9	4.1	4.5
Telefonikõne või SMS diilerile	16.2	17.9	17.1
Mujal	9.8	10.9	10.3

Tabel 24. Hinnang uimastite kasutamise terviseriskile (%) (ülejäanud vastused olid “raske öelda”)

	Poisid			Tüdrukud			Kõik õpilased		
	kerge risk või pole riski	keskmise risk	suur risk	kerge risk või pole riski	keskmise risk	suur risk	kerge risk või pole riski	keskmise risk	suur risk
Tubakas									
suitsetab aeg-ajalt sigarette	44.6	32.9	17.7	44.7	37.2	15.9	44.6	35.1	16.8
suitsetab regulaarselt paki või rohkem päevas	7.5	25.1	63.0	2.8	17.8	78.4	5.1	21.4	70.7
Alkohol									
võtab 1–2 õlut/napsu kangemat alkoholi pea iga päev	32.4	38.5	20.9	20.1	41.5	35.4	26.2	40.0	28.2
võtab 4–5 õlut/napsu pea iga päev	13.2	32.6	46.8	7.6	27.4	62.2	10.4	30.0	54.5
võtab 5 või rohkem õlut/napsu igal nädalalõpul	21.6	34.6	35.2	16.7	40.1	39.1	19.1	37.4	37.2
Teised uimastid									
proovib marihuaanat või hašiisit korra-paar	37.2	20.2	31.5	34.9	27.4	30.4	36.1	23.8	31.0
suitsetab marihuaanat või hašiisit aeg-ajalt	19.4	31.4	38.0	12.4	38.7	42.0	15.8	35.0	40.0
suitsetab marihuaanat või hašiisit regulaarselt	8.1	15.5	65.2	2.9	9.8	81.1	5.5	12.6	73.2
proovib <i>ecstasy</i> 't korra-paar	22.1	27.0	37.1	26.4	33.9	31.0	24.2	30.5	34.0
kasutab <i>ecstasy</i> 't regulaarselt	5.3	14.1	67.2	2.9	12.5	77.2	4.1	13.3	72.2
proovib amfetamiine korra-paar	14.7	26.0	44.3	18.6	33.4	38.3	16.6	29.7	41.3
kasutab amfetamiine regulaarselt	4.6	9.1	71.7	1.7	6.7	83.5	3.2	7.9	77.6

Tabel 25. Uimastite kättesaadavus (“väga kerge” või “küllalt kerge” vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Sigaretid	76.4	73.0	74.7
Alkohol			
Õlu	76.5	72.7	74.6
Vein	59.8	56.2	58.0
Kange alkohol	56.1	48.7	52.4
Teised uimastid			
Marihuaana või hašiš (roheline)	35.8	32.3	34.1
Amfetamiinid	16.0	17.2	16.5
Rahustid või uinutid (<i>xanax</i> , eleenium, relaanium, sedukseen)	16.8	27.0	21.9
<i>Ecstasy</i>	23.6	27.6	25.7
Inhalandid	48.1	45.2	46.7

Tabel 26. Alkoholi joomise mõju järgnevatel probleemidel (“väga palju” ja “üsna palju” vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Liiklusõnnetused	83.7	89.2	86.5
Teised õnnetusjuhtumid	70.9	75.1	73.1
Rasked kuriteod	49.2	51.5	50.4
Perekondlikud probleemid	65.5	64.3	64.9
Terviseprobleemid	60.4	67.1	63.7
Probleemid isiklikes suhetes	51.9	54.8	53.3
Majanduslikud probleemid	55.8	57.3	56.5

Tabel 27. Sõprade uimastite kasutamine (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
	Paljud või kõik sõbrad		
Tubakas: suitsetavad sigarette	49.0	53.4	51.2
Alkohol: tarvitavad alkoholi	67.6	80.4	74.0
Joovad end purju	43.9	42.0	43.0
Teised uimastid:	1–2, mõned, paljud või kõik sõbrad		
Suitsetavad marihuaanat või hašišit	60.2	60.5	60.3
Kasutavad rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	15.9	24.3	20.1
Kasutavad <i>ecstasy</i> 't	29.4	38.2	33.8
Nuusutavad inhalante	11.5	15.2	13.4

Tabel 28. Vanemate õdede-vendade uimastite tarbimine (“jah” vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Suitsetavad sigarette	34.1	41.7	39.3
Tarvitavad alkoholi	62.6	76.8	69.3
Joovad end purju	25.8	30.8	28.2
Kasutavad marihuaanat või hašišit	5.4	5.2	5.3
Kasutavad rahusteid või uinuteid (arsti korralduseta)	2.5	3.0	2.7
Kasutavad <i>ecstasy</i> 't	3.0	3.1	3.1
Nuusutavad inhalante	1.9	2.4	2.1

Tabel 29. Õpilaste vaba aeg (“vähemalt korra nädalas” antud tegevusega hõivatud õpilaste osakaal)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Mängib arvutimänge	78.2	25.8	52.1
Teeb aktiivselt sporti	85.7	82.3	84.0
Loeb raamatuid (v.a kohustuslik koolikirjandus)	16.3	26.1	21.2
Käib sõpradega õhtuti väljas (peol, baaris vm)	45.1	48.2	46.6
Tegeleb muu hobiga (kunst, tehnika)	41.7	50.2	46.0
Jalutab ajaviiteks sõpradega ostukeskustes, tänavatel, parkides jm	53.2	66.3	59.8
Kasutab Internetti (jututoad, muusika, mängud)	88.7	88.5	88.5
Mängib rahaautomaatidel (võidud rahas)	2.7	0.3	1.5

Tabel 30. Puudumine koolist viimase 30 päeva jooksul (%)

		Ei ole	1–2 päeva	3 ja enam päeva
Haiguse tõttu:	poisid	34.5	23.5	41.9
	tüdrukud	27.6	26.8	45.5
	kõik õpilased	31.1	25.2	43.8
Põhjuseeta:	poisid	54.6	33.0	13.5
	tüdrukud	63.8	26.7	9.4
	kõik õpilased	59.1	29.5	11.5
Teistel põhjustel:	poisid	44.7	37.5	17.9
	tüdrukud	36.5	46.0	17.5
	kõik õpilased	40.6	41.7	17.7

Tabel 31. Õppeedukuse aste eelmise veerandi (semestri) lõpus (5)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
5(A) (93–100)	4.0	8.0	6.0
5(A)- (90–92)	9.9	18.4	14.2
4(B)+ (87–89)	12.7	17.3	15.0
4(B) (83–86)	23.2	28.9	26.1
4(B)- (80–82)	17.6	13.9	15.8
3(C)+ (77–79)	17.5	7.5	12.5
3(C) (73–76)	12.1	4.9	8.5
3(C)- (70–72)	3.0	1.1	2.0

Tabel 32. Vanemate haridustase (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Isa (kasuisa)			
Kuni 8(9) klassi	6.1	5.6	5.9
Lõpetamata keskharidus	1.7	1.7	1.7
Keskharidus	34.3	35.8	35.1
Lõpetamata kõrgharidus	7.0	5.8	6.4
Kõrgharidus	32.5	31.1	31.8
Ei tea/ mul pole isa (kasuisa)	18.2	20.0	19.2
Emma (kasuema)			
Kuni 8(9) klassi	4.2	3.4	3.8
Lõpetamata keskharidus	1.5	2.0	1.8
Keskharidus	34.2	35.1	34.7
Lõpetamata kõrgharidus	6.9	7.9	7.4
Kõrgharidus	42.8	42.8	42.8
Ei tea/ mul pole ema (kasuema)	10.2	8.8	9.5

Tabel 33. Vanemate kursisolek, kus veedetakse laupäevaõhtuid (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Teavad alati	33.1	40.9	37.1
Teavad üsna tihti	32.9	33.0	32.9
Vahel teavad	25.1	20.4	22.8
Tavaliselt ei tea	8.9	5.7	7.3

Tabel 34. Rahulolu hinnangud (“väga rahul” ja “rahul” vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Suhted: emaga	83.3	74.6	79.0
isaga	72.9	61.7	67.2
sõpradega	90.0	89.5	89.8
Perekonna majandusliku olukorraga	79.4	73.2	76.3
Oma tervisega	84.2	74.8	79.5
Iseendaga	71.4	61.7	66.6

Tabel 35. Hinnangud pere majanduslikule olukorrale võrreldes teiste peredega (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Tunduvalt parem	8.1	7.6	7.9
Palju parem	10.8	9.7	10.3
Veidi parem	25.5	23.4	24.4
Umbes sama	48.9	50.1	49.5
Veidi halvem	5.5	7.7	6.6
Palju halvem	0.9	1.3	1.1
Tunduvalt halvem	0.3	0.3	0.3

Tabel 36. Peretüübid (%)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Oma isa-ema ja õde/vend	45.5	46.9	46.2
Oma isa-ema, ainus laps	14.8	12.1	13.5
Ema ja uus isa, õde/vend	9.1	10.8	10.0
Ema ja uus isa, ainus laps	3.6	4.1	3.9
Isa ja uus ema, õde/vend	0.9	0.8	0.8
Isa ja uus ema, ainus laps	0.5	0.3	0.4
Üksikema, õde/vend	10.3	10.0	10.1
Üksikema, ainus laps	9.0	10.3	9.7
Üksikisa, õde/vend	0.9	0.5	0.7
Üksikisa, ainus laps	1.8	1.0	1.4
Muu (õde/vend, vana- vanemad, muu sugulane, kasuvanemad, keegi teine)	2.9	2.9	2.9
Elab üksi	0.8	0.2	0.5

Tabel 37. Õpilaste hinnang vanemate omavahelistele suhetele (%)

	Poisid	Tüdrukud	Kõik õpilased
Väga head	28.1	23.8	25.9
Põhiliselt head	44.2	42.2	43.2
Ei head ega halvad	15.9	18.6	17.3
Põhiliselt halvad	4.1	5.8	5.0
Väga halvad	1.8	0.9	2.6
Õpilasel pole ühte/kumbagi vanemat	5.9	6.3	6.1

Tabel 38. Peretüüp ja uimastite tarbimine (%)

	Poisid				Tüdrukud			
	Oma ema ja isa	Oma ja uus	Üks vanem	Muu	Oma ema ja isa	Oma ja uus	Üks vanem	Muu
Tubakas								
Suitsetanud 40+ korda elus	28.7	41.5	33.3	42.9	16.9	34.2	23.4	27.0
Suitsetanud 11+ sigaretti päevas viimasel 30 päeval	5.5	11.5	10.6	21.4	1.7	3.2	2.7	5.4
Alkohol								
Joonud 5+ drinki järjest 3+ korda viimasel 30 päeval	29.0	41.1	36.2	42.8	21.9	32.9	30.2	21.6
Olnud purjus (kõikusid kõndides, ei saanud õigesti rääkida, oksendasid, ei mäletanud, mida tegid) 3+ korda viimasel 30 päeval	2.4	3.1	5.3	12.1	1.1	1.1	2.4	0.1
Teised uimastid vähemalt korra elu jooksul								
Marihuaana või hašiš	31.7	35.4	35.8	33.3	14.8	25.4	24.0	24.3
Amfetamiin	3.5	4.3	4.7	14.6	2.6	2.6	4.7	5.6
LSD või teised hallutsinogeenid	2.0	2.5	3.5	9.8	1.7	2.1	4.7	5.6
<i>Ecstasy</i>	5.0	8.0	5.4	23.8	4.3	5.3	6.2	10.8
Alkohol koos tablettidega	3.7	3.7	4.7	7.3	5.5	5.3	6.2	2.8
Inhalandid	10.2	11.0	9.7	16.7	7.2	5.8	6.2	10.8

Tabel 39. Uimastite tarbimine erinevates regioonides (%)

	Regulaarselt suitsetanud viimasel 30 päeval (vähe- malt 1 sigarett päevas)	Olnud purjus 3+ korda viimasel 12 kuul	Suitsetanud kanepi- tooteid (kordki elus)
Tallinn	16.0	10.4	30.5
Tartu	19.6	11.7	30.0
Pärnu	12.3	8.2	18.1
Narva	15.2	4.3	20.6
Kohtla-Järve	16.7	9.3	21.8
Harjumaa	12.7	13.2	31.1
Hiiumaa	26.4	11.1	21.1
Ida-Virumaa	23.4	22.4	30.0
Jõgevamaa	18.9	11.4	11.1
Järvamaa	25.6	21.0	30.8
Läänemaa	30.9	21.6	25.0
Lääne-Virumaa	14.2	9.0	23.5
Põlvamaa	19.2	18.6	17.9
Pärnumaa	24.6	5.4	14.5
Raplamaa	15.5	12.6	25.5
Saaremaa	21.3	17.5	18.2
Tartumaa	31.4	17.0	36.5
Valgamaa	16.7	8.8	8.3
Viljandimaa	19.3	13.3	24.0
Võrumaa	15.6	17.1	22.5

Tabel 40. Marihuaana või hašiši tarvitamise tagajärgede tõenäosus (%)

	Poisid			Tüdrukud			Kõik õpilased		
	üldse mitte/ ei usu	võib-olla	üsna tõenäoline/ kindlasti	üldse mitte/ ei usu	võib-olla	üsna tõenäoline/ kindlasti	üldse mitte/ ei usu	võib-olla	üsna tõenäoline/ kindlasti
Ma tajun maailma intensiivsemalt	39.6	41.6	18.8	34.1	48.1	15.8	36.9	44.8	18.3
Mul on rääkimise ja vestluse jälgimisega probleeme	34.3	36.8	28.9	24.9	40.1	35.0	29.6	38.5	31.9
Mul kaob jutumõte kiiremini käest	32.1	37.3	30.6	23.9	40.3	35.8	27.9	38.9	33.2
Ma pole enam arg ja häbelik	28.3	34.6	37.1	21.7	33.6	44.7	24.9	34.1	41.0
Mul on probleeme keskendumisega	25.3	34.8	39.9	17.8	38.3	43.9	21.6	36.5	41.9
Ma olen avatum ja vastutulelikum	27.3	39.5	33.2	20.3	40.7	39.0	23.8	40.1	36.1
Ma naudin iga momenti võimsamalt	25.5	36.3	38.2	21.5	39.0	39.5	23.5	37.6	38.9
Minu tunded on võimsad ja tugevad	28.4	40.2	31.4	22.0	41.2	36.8	25.2	40.7	34.1
Ma ei ole liiga kammitsetud	30.4	47.3	22.3	23.6	49.8	26.6	27.0	48.5	24.5
Ma muutun paranoiliseks (tajun teisi ähvardavana)	44.8	37.5	17.7	45.2	39.4	15.4	45.1	38.4	16.5

Tabel 41. Milline teabeallikas uimastite kohta on õige usaldusväärsem (vastanute %)

	Poisid	Tüdru- kud	Kõik õpilased
Terviseõpetus koolis	39.2	38.2	38.7
Noorte TV-saated	25.0	28.9	26.9
Ajaleheartiklid	21.0	26.5	23.8
Kampaaniad (plakatid tänaval, reklaamiklipid jne)	20.9	24.9	22.9
Narko.ee	19.2	25.9	22.6
Muud Interneti-saidid	6.8	4.3	5.5
Sõpradelt kuulnud jutud	29.5	34.4	31.9